

# MAGYAR KÖNYV-SZEMLE

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM  
KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1879.

A Magyar Könyvszemle legközelebbi kettős füzeté f. é. október végén fog megjelenni.

## A HARMADIK FÜZET TARTALMA:

Lap.

|                                                                                                                      |          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| <b>Fraknói Vilmos:</b> Andreas Pannonius . . . . .                                                                   | 113—118. |
| <b>Szabó Károly:</b> Régi Magyar könyvészeti adalékok . . . . .                                                      | 119—125. |
| » » Észrevételek a »Régi Magyar Könyv-<br>tár«-amhoz közlött adalékokra . . . . .                                    | 125—133. |
| <b>Csontos János:</b> Adalék a magyarországi XIV—XV.<br>századi könyvmásolók és betűfestők<br>történetéhez . . . . . | 134—149. |
| <b>Dr. Ballagi Aladár:</b> Felvidéki könyvtárúvartatok . . . . .                                                     | 150—156. |
| <b>Densusianu Miklós:</b> Ritka román biblia a m. nemzeti<br>muzeum könyvtárában . . . . .                           | 157—158. |
| <b>Némethy Lajos:</b> Budapest bibliographiája . . . . .                                                             | 159—161. |
| <b>Vegyes közlemények</b> . . . . .                                                                                  | 162—168. |
| A magyar irodalom 1879-ben . . . . .                                                                                 | XLI.     |
| Hazai nem magyar irodalom . . . . .                                                                                  | L.       |
| Hazánkat érdeklő külföldi munkák . . . . .                                                                           | LIII.    |

## MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhaját lenni.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes és pontos jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számítt mindazoknak szíves közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedelemben, két-havi füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt  
2 frt 40 kr.

Az első évfolyam elfogyott; a második és harmadik folyam a rendes évi áron még kapható.

Az előfizetési pénzek Knoll Károly urhoz, a M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába, vagy a legközelebbi könyvkereskedésbe, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába küldendők.

## ANDREAS PANNONIUS.

— Fraknoi Vilmostól. —

### I.

Az elmúlt esztendőben alkalmam volt Andreas Pannoniusnak a modenai Este-könyvtárban őrzött kéziratát áttanulmányozni és a Könyv-Szemle 1878 ik évi folyamának 140—144 lapjain részletesen megismertetni.

Két munkát foglal magában, melyeket a szerző Hercules ferrarai herczegnek ajánl. Az elsőnek nincs címe. Tartalma túlnyomó részben — 44 fejezet közül 39-ben — azon erényeket fejtegeti, melyeket a fejedelmeknek bírni szükséges.

A második munka »Libellus super discessu Domini Borsii ducis« czimet visel, és Borso herczegnek (1473-ban bekövetkezett) kimúlta alkalmából, az emberi lélekről, a halálról, az üdvözültekről, kárhozottakról és a purgatoriumról közöl elmékedéseket, 24 fejezetben.

A szerző személye felől ezen kéziratból csak annyit tudunk meg, hogy a kartausi szerzet tagja és magyarországi származású volt.

De ez nem volt szellemének egyetlen terméke.

Montfaucon — a tudós francia benediktinus — »Bibliotheca Bibliothecarum« című munkájából — mely az európai nagy könyvtárak kézíratainak jegyzékét nyújtja, nyomára jöttünk, hogy a vatikáni könyvtár is őrzi Andreas Pannonius egy munkáját, mely a lajstromban ily cím alatt találtatik:

»De regiis virtutibus ad Mathiam Hungariae Regem.«

Minthogy a ferrarai kéziratnak lemásoltatását eszközöltem, oly czélból, hogy egykor közrebocsássam, azon alkalommal, mikor Dr. Abel Jenő, jeles philologusunk, Rómába utazott, fölkértem őt, hogy a Montfaucon által említett kéziratot kutassa föl és másoltassa le.

Ezen óhajtasomat néhány hónap előtt szives volt teljesíteni ; sőt hogy teljesen correct szöveget nyerjünk, a másolatnak az eredetivel való összehasonlítását is magára vállalta.

Előttem fekszik tehát most a teljes munka. Érintett czímét a könyvtár catalogusának szerkesztőitől vette. A szerző nem adott neki czímet.

Mátyás királyhoz intézett ajánló-levéllel kezdődik, melynek élén a szerző magát a Ferrara közelében fennálló szent Kristófról címzett kartausi zárda vicariusának címezi, míg a munka végén, szintén Mátyás királyhoz intézett leveléből kitünik, hogy ugyanazon zárdában 1467. szeptember első napján fejezte be munkájának írását.

Ezen zársorokban, midőn Istent kéri, engedje, hogy az örök boldogság hazájában Mátyás királyt viszontláthassa, megjegyzi, hogy még a jelen életben is óhajtana vele találkozni, a kit mint csecsemőt Kolozsvárt látott, mikor megkereszteltetett. A miből tudjuk, hogy András atya egy ideig Erdélyben is élt.

Kiváló képzettségéről, az egyházi és profán tudományok terén, valamint arról, hogy a humanismus fuvalmai az ő szellemét is áthatották, munkái tanúskodnak.

Hogy Olaszországban tisztelt és ünnepelt férfiú volt, mutatja az, hogy Candianus Bolanus, velencei tudós patricius egyik munkáját (Libellus super principium genesis) 1466-ban Andrásunknak dedicalta.\*

Áttérve Andreas Pannonius Rómában őrzött kézirati munkájára, ennek megírásánál azon czél lebegett előtte, hogy Mátyás királylyal azon erényeket ismertesse meg, melyeket a fejedelmeknek bírni kell, és őt azok elsajátítására, valamint az »utolsó dolgok«-ról való elmélkedésre buzdítsa.

Ezen föladat azonos vala azzal, melyet akkor tűzött ki magának, mikor több esztendővel később a ferrarai kéziratot szerkesztette. A Mátyás királyhoz intézett munkának 37 fejezete közül 20 oly tárgyakkal foglalkozik, melyek a Hercules herceghez intézett munkában is föl vannak dolgozva. De bár a későbbi dolgozatban fölhasználta az előbbinek eszméit, gondolatmenetét, gyakran változtatás nélkül átvette egyes részeit; a két munka

\* A velencei szent Márk könyvtárban őriztetik.

összevágó fejezetei mind terjedelemre mind tartalomra jelentékeny különbségeket is mutatnak.

A vallási tartalom mellett a munka számos történelmi érdekű részletet tartalmaz.

Az előszóban hosszasan időz Hunyady János dicső tulajdonainak és nagy tetteinek ismertetésénél. Többi között megemlíti, hogy nándorfehérvári diadalát és rövid idő múlva bekövetkező halálát egy kartauzi szerzetes \* előre megjövendelte. Azután áttér Mátyás király jellemzésére.

A XXIV. fejezet után, mely az igazságosság erényét dicsőíti, két fejezet jő, melyek a megelőzők- és következőkkel semmi összefüggésben nincsenek. Ezekben Vitéz János esztergomi érseket és Várdai István\*\* kalocsai érseket magasztalja.

A munka végén ismét több magyar főpapról szól. Az első Benedek boszniai püspök, kit mint jeles szónokot mutat be. »Hic enim et egregiam quandam ac preclaram indolem ad dicendum habet. Quippe qui non solum morum claritate, verum etiam quodam motu ornatissimo corporis et ipso habitu atque forma ac doctrina preclarum se semper demonstravit. Tantus est enim verborum eius cursus et sic euolat oratio, ut vis eius fere omnium excitare posset spiritum . . .«

Használóképen a pécsi püspök, Janus Pannonius, ékesszólásáról is magasztaló kifejezésekkel szól. »Eius namque eloquentia non solum latine, verum etiam grece admirabilis, et quasi physionomii de eius ore sapientia egreditur. Vox enim eius dulcis et sonora, et quasi organum diuersarum melodiarum. . . .«

Nicolaus Niotoldi (hihetőleg Nújtódi Miklós) knini püspöknek pedig sokoldalú tudományosságát emeli ki.

Továbbá föl hívja Mátyás király figyelmét három főrangú ifjura, kik Ferrarában tanulnak: Ezek Vingárti László a király rokona, Palóczy Zsigmond és Perényi Miklós,

\* Figyelemre méltó a megjegyzés, a mit e helyen tesz: »sacri ordinis kartausiensis . . . lingua vulgari pannoniolum nemabarath vocitatus.

\*\* »Stephanus de Kysvargia« írja nevét a kartauzi szerzetes.

kik »operosissime atque excellentissime tam grecis quam latinis litteris operam dant.«

Végül »Magistrum Marchum clarum Philosophum« ajánlja a király kegyeibe. Ez által küldi néki jelen munkáját is.

Ezen adat a Mátyás király udvarában egybegyűlt tudósok körének egy eddig ismeretlen tagját mutatja be. Sajnos, hogy semmit sem tudunk róla. Az irodalomtörténeti munkákban névével sem találkozunk.

## II.

Hátra van még a kézirat bibliographiai leírása.

A XV. századbéli kártya-kézirat 107 levélből áll, melyeknek magassága 21, szélessége 14 centim. Mindenik oldal 25 sort tartalmaz. A fejezetek címei vörös ténálval vannak írva.

Minden fejezet élénk színű, díszes initialissal kezdődik. A 60b levélen az A kezdőbetű a többinél nagyobb, lapszéldiszítványokkal van körülvéve, és belsejében miniature-kép van, mely arany trónon ülő, zöld tógába s vörös tunicába öltözött Justitiát ábrázol, szokott jelvényeivel: a kivont karddal és a mérleggel.

Fényesen van kiállítva a címlap, melynek mind a négy oldalát ékes lapszéldiszítványok, sokszínű virágok és levelek, futják körül. A jobboldali lapszálen két medaillon látható. A felsőben zöld ruhába öltöztetett angyal kezében koronát tart. Az alsóban szelid, nemes arcú kartauzi szerzetes áll, kezében vörös bőrbe kötött könyvet tartva; ez nem lehet más, mint a könyv szerzője, kinek így hihetőleg hű arczképét is birjuk.

Az alsó lapszél közepére, a szokásos koszorú által környezve, a címerpajzs van elhelyezve, melyet bibornoki kalap főd. A címer felső arany mezejében fekete sas, az alsó kék mezőben arany sugarakkal körülvett arcz van helyezve; talán a nap. Kinek czimere ez, nem tudjuk meghatározni.

A dedicatio első S betűjének belseje karszékbén ülő királyi alakot tüntet föl: ruhája vörös, arany csillagokkal behintve, harisnyái ibolyaszínűek, fekete czipői arannyal vannak szegélyezve; jobbjában kormánypálczát tart. Ezen alak kétségkívül Mátyás királyt akarja jelképezni, de a miniator egészen képzelete szerint, olasz fejedelmi alakot festett.

Miként a miniaturek, úgy az írás is olasz kéz műve. Alig szenved kétséget, hogy a kézirat Ferrarában készült. Azonban vajjon ez az a példány, melyet a szerző Mátyásnak küldött? és ha igen, mikép jutott azon bibornoknak, kinek czimerét viseli, birtokába? oly kérdések, melyekre nem válaszolhatunk.

Végül adjuk a kézirat egyes fejezeteinek czimeit.

Az 1<sup>a</sup> levélen kezdődik a dedicatio: »Serenissimo Principi Domino Domino Mathie Hungarie, Dalmachie, Croachie Regi Supremo, Frater Andreas Pannonius sacri ordinis Kartusiensis monachus vicariusque Monasterii Beati Christofori iuxta Ferrariam eiusdem ordinis, salutem semper optat, et post hanc vallem lacrimarum eternam felicitatem in celestibus.«

(I.) 6<sup>a</sup> levél. Quales virtutes reges habere debeant. Et quod prima virtus regum sit fides. (A ferrarai kéziratban az V—IX. fejezetek szintén a hitről szólnak; de tartalmuk eltérő.)

(II.) 15<sup>a</sup> l. De infidelitate.

(III.) 19<sup>a</sup> l. De secunda virtute theologica que est spes.

(Tartalma nagy részben azonos a f. k. X. fejezetével.)

(IV.) 21<sup>b</sup> l. Sequitur de tertia virtute theologica que est caritas.

(Lényegileg azonos a f. k. XI. fejezetével.)

(V.) 25<sup>a</sup> l. Sequitur de quatuor virtutibus cardinalibus.

(A f. k. megfelelő XII. fejezete eltérő és sokkal bővebb.)

(VI.) 25<sup>b</sup> l. De prudentia.

(VII.) 27<sup>a</sup> l. De temperentia.

(Részben egyez a f. k. XIV. fejezetével.)

(VIII.) 29<sup>b</sup> l. De ebrietate.

(Részben egyez a f. k. XV. fejezetével. A r. k. bővebb.)

(IX.) 32<sup>b</sup> l. De luxuria.

(Részben egyez a f. k. XVI. fejezetével.)

(X.) 34<sup>a</sup> l. De uxore.

(Részben egyez a f. k. XVII. fejezetével.)

(XI.) 34<sup>b</sup> l. De castitate.

(Részben egyez a f. k. XVIII. fejezetével. Ez sokkal bővebb.)

(XII.) 35<sup>b</sup> l. De laudibus Borsii ducis

(XIII.) 36<sup>a</sup> l. De liberalitate.

(Részben egyez a f. k. XIX. fejezetével.)

(XIV.) 37<sup>b</sup> l. De veritate.

(Úgy szólván teljesen egyez a f. k. XX. fejezetével.)

(XV.) 38a l. De fortitudine.

(Részben egyez a f. k. XXI. XXII. fejezeteivel.)

(XVI.) 40b l. De bellis.

(XVII.) 50a l. Quare Christiani traduntur in manus paganorum.

(Részben megegyez a f. k. XXXI. fejezetével.)

(XVIII.) 55a l. De dotibus summi ducis bellorum.

(Részben megegyez a f. k. XXIV. fejezetével.)

(XIX.) 56b l. De magnanimitate que pertinet maxime ad Regem et ad summum ducem bellorum. Et est pars fortitudinis.

(Részben megegyez a f. k. XXV. fejezetével.)

(XX.) 57b l. De mansuetudine et clementia.

(Részben megegyez a f. k. XXVI. fejezetével.)

(XXI.) 60b l. De iustitia de qua in quarto loco sue Maiestati dicere promisi.

(Részben megegyez a f. k. XXXVII. fejezetével.)

(XXII.) 65b l. De rapina.

(Részben megegyez a f. k. XIV. fejezetével.)

(XXIII.) 67b l. De Iudiciis.

(Részben megegyez a f. k. XV. fejezetével.)

(XXIV.) 69b l. Brevis epilogus de virtute iustitie.

(XXV.) 71a l. De veris laudibus Reverendissimi domini domini Johannis Archiepiscopi Strigoniensis.

(XXVI.) 71b l. De veris laudibus Reverendissimi domini domini Stephani de Kysvaradgia Archiepiscopi Colocensis.

(XXVII.) 71b l. De pace.

(Részben megegyez a f. k. XLII. fejezetével.)

(XXVIII.) 73b l. De meditatione Regis.

(XXIX.) 75b l. De meditatione mortis.

(XXX.) 82a l. De iudicio novissimo.

(XXXI.) 85a l. De adventu Antichristi.

(XXXII.) De igne, que praeceget iudicium.

(XXXIII.) 91a l. De Resurrectione generali.

(XXXIV.) 92b l. De adventu Christi ad iudicium.

(XXXV.) 95b l. De inferno et de dampnatis et penis eorum.

(XXXVI.) 98b l. De renovatione mundi.

(XXXVIII.) 100a l. De beatitudine Sanctorum.

## RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli: Szabó Károly.

— II-dik közlemény. —

E folyóirat mult évi folyamának 313—319. lapjain ismerttettem azon régi magyar nyomtatványokat, melyeket a mult év második felében tett utazásaimban fedeztem fel, s akkor már csaknem teljesen kinyomtatott »Régi Magyar-Könyvtár«-amba nem igtathattam be; most közlöm azon néhány régi magyar nyomtatvány leírását, melyeket a közelebbi hónapok előtt vagy teljességgel nem ismertem, vagy munkámban teljes czimmással, kellő könyvészeti pontossággal le nem írhattam, vagy irodalmunkban eddig hibásan ismertetve találtam.

1. (135.) *Dicta Graeciae Sapientum*, interprete Erasmo Roterodamo. Item Mimi Publiani. Nunc recenter Latino, Ungarico et Germanico idiomate tradita. Cibinii, Excudebat Ioannes Fabricius. 1598. 12r. 73 lap.

Ajánlja latinúl Fabricius János szebeni nyomdász, ki, mint maga mondja, ezen könyvecskének kezébe akadt latin-magyar példányát jónak látta a mellékelt német fordítással a tanuló ifjúság javára újra kiadni, Lupinus Péter szebeni senatornak és Szerdahely szék királybirájának.

Első latin-magyar kiadása: Debreczen. 1591.

Ezen előbb ismeretlen kiadás leírását adom Trausch után, *Schriftsteller-Lexicon* I. Bd. Kronstadt. 1868. 287. l., ki elmulasztotta följegyezni, hogy az általa ismertetett példány hol létezik. ✕

2. (136.) *Kalendarium* 1618-ra. Keresztúr. 8r.

✕ A második részt, a *Prognosticont*, ajánlja Thurzó Szaniszlónak, Szepes vármegye örökös főispánjának, Sempte, Galgócz, Bajmócz, Temetvény és Richnó várak örökös urának, király komornyikjának és tanácsának, »Kereszturat Sz. Lukats Evangelista napian, Anno 1617.« Farkas Imre könyvnyomtató.

Czimlaptalan csonka példánya a há romszéki Cserey-Muzeumban.

3. (137.) Siderius János. (Catechismus, Az az: Rövid Kérdések es Feleletek által valo Tanítás. Az Keresztyeni Hitnek fő Agazatirol. Siderius Ianos) Tarczali Praedikator által irattatott. Debreczenben, Nyomtatta Rheda Peter. 1624. Esztend. 12r.

Néhány levélből álló töredéke, a czimlevél alsó felével együtt, a há romszéki Cserey-Muzeumban.

4. (138.) Horhi Miklós. Liber Apiaster Opus tam Vtile, quam necessarium, Cum experiētiis rebusque probatis Nicolai Horhi Apiastri Principalis Waradiensis. Excudebat Varadini Abrahamus Szentzi. Anno Domini 1645. Méhész Könyvetske, Meljben egészen le iratik a Méhek körül való dajkálkodásnak igaz módgya és hasznos mestersége. Melljet a Tekéntetes és Méltóságos Fejedelemnek, az öreg és iffiu Rákótzai Györgynek Fő Méhész Mestere Horhi Miklos, mint rend szerint való hivatalát egész életének foljásában Nagj Váradon laktában tisztí szerint 37 esztendeig követett.

Emliti e magyar méhész könyvecskét, melynek egy nyomtatott példányát sem ismerjük, Grossinger, Historia Physica Regni Hungariae. Tom. IV. Posonii. 51. l., ki azonban a szerző nevét hibásan írja »Horebus, alias Nicolaus Hortai«-nak, a könyv megjelenését pedig még hibásabban teszi Váradra, 1636-ra, minthogy Váradon Szenczi Kertész Ábrahám nyomdája csak 1640-ben kezdett működni. — Grossinger után vette föl e könyvet Várad. 1636-ra Sándor István, Magyar könyvesház 28. l. ily czim alatt: »Tractatus de Apibus. Irta Grossinger szerint Horti Miklós.« — Én Grossinger és Sándor István ezen adatát, melyet mind a szerző nevére mind a megjelenési évre nézve kétségtelenül hibásnak is mertem föl, munkámba fölvenni óvakodtam. Ismertem ugyanis egy XVII. századi magyar méhészeti könyvecskét, mely újabb kori kéziratban megvan az erd. Muzeumban, ily czim alatt: »A' Római Nagy Péter' Méhekről irtt munkája, mellyet a Lengyel Király' parantsolatjából irtt-vólt, és a' Bényei pusztá templom' kő-falában talált-meg Nagy András az 1629-dik Esztendőben és ugyan az Öreg Rákótzai György Fejedelem' mé-

heire vigyázó Horki Miklósnak Méhekről való *Experientia*ja. 4r. 28 lap. Itt a magyar méhész szerző nevét Grossinger és Sándor István adatától ismét eltérőleg találtam, magát azonban az ő dolgozatát az állítólag 1629-ben a bényei pusztá templomban talált méhészeti könyvtől megkülönböztetve e kéziratban hijában kerestem. Mind ezek után méltán kételkedhettem, vajon a kétes nevű szerző magyar méhészeti könyvecskéje a XVII-dik században Váradon nyomtatásban valósággal megjelent-e? — Munkám megjelenése után Szilágyi István barátom volt szives útba igazítani, ki értesített, hogy ezelőtt egy pár évvel jutott birtokába az eddig nyomtatásban nem ismert könyvecskének mult századi másolata, melynek latin-magyar czimét föntebb közöltem, 4-rétben 5 levelen, végén e colophonnal: »Ez Méhes könyvetskét irta barátjának, jó Vrának Boér Mátyásnak, jó akarójának, melljnek hogj mindenben hasznával élhessen P. Dobai János ezt kívánja szivesen. Anno 1726. Die 2-da Martij. In Bürkös m. p.« — Meggyőződtem e közleményből, hogy a szerző eddig előttem kétes neve nem Hortai, vagy Horki, hanem Horhi Miklós, s hogy e méhész könyvecske a Dobai János által hiven másolt latin czim szerint Váradon 1645-ben jelent meg; azon azonban még folyvást kételkedem, hogy a Dobai János által adott magyar czim a Szenczi Kertész Ábrahám váradi 1645-diki kiadásában azon szavakkal volna olvasható. S minthogy sem az erd. Muzeum említett kéziratából, sem a Szilágyi István birtokában Máramaros-Szigeten lévő 1726-diki másolatból, vagy is inkább kivonatból, ez első magyar méhészeti nyomtatott kézikönyv valódi szövegét nem ismerhetjük, igen óhajthatjuk, hogy valamely szerencsés fölfedezés napfényre hozná Horhi Miklós *Liber Apiaster*-ének nyomtatott példányát, melynek léteztén többé nem kételkedhetünk.

✧ 5. (139.) Paduai Szent Antal Szolosmaia Eletének És Csuda Tételeinek Rövid Sommaban foglaltatott leírásával, sok szép imádságokkal és Soltárokkal ugyanazon Sz. Antalhoz, és a Boldogságos Szűz Mariához. Mellyet Deakbul Magyarra fordítatot és maga kölcségen ki-nyomatott Az Tekintetes és Nagyságos Groff Erdődy Eva Susanna Aszonytul, Tekintetes Nagyságos Lippay János Kedves Hazas Társatul Ajálván ugyan ezen kis könyvecskét az Szombati Kalástromban levő Apacza Aszo-

nyoknak. Nyomtatott Nagy-Szombatban az Academia bötűkkel Schneckenhaus Menyhárt Venczeszló által 1662. 12r. 253 lap. — Elöl: cziml., előljáró beszéd 4 sztan lev.

Első, eddig ismeretlen kiadás. — 2-dik kiadás: Kassa. év n. (1673. körül), — 3. N. Szombat. 1675. — 4. Kassa. 1684. — 5. Nagy-Szombat. 1703.

Egyetlen példány Lontón, a Rakovszky család hitbizományi könyvtárában. — Leírását adom Rakovszky István ő méltósága Pozsonyból 1879. május 7-ről hozzám intézett becses levele szerint.

6. (140.) Balassa Bálint. Az Nehai Tekintetes és Nágos Vitez Vrnak. Gyarmati Balassa Balintnak Istenes. Eneki Most újonnan sok kedves Enekekkel, Pecseli K. Imrenek istenes Enekivel meg-bővítettett. Kassan, Severina özvegynénél, 1665-ben. Kis 12r.

Ezen kiadásban, melyet a már 1660 előtt megjelent váradi negyedik kiadás után legalább is ötödiknek számíthatunk, éppen úgy mint az ennél régibb, XVII. századi bártfai kiadásban, Balassa és Rimai énekei vegyesen vannak közölve »Balassa Balintnak Istenes Eneki« homlokirattal; már az O iv lapjai fölött azonban »Istenes Enekek« homlokirat áll, s ettől fogva végig Péczeli Király Imre s mások énekei olvashatók.

Az olvasóhoz irt érdekes előbeszédet, mely 4 levelet foglal el, irta »Solvikogram Pannonius.«

Ezen előbb ismeretlen kassai kiadás egyetlen csonka példánya röviden ismertette volt ugyan már Magyar Könyvszemle, 1878. 336. l., de minthogy ott elnézésből a nyomtatási hely és évszám »Kassán, Severina özvegynénél. 1655-ben. 32-rét« első pillanatra fölismerhetőleg hibásan volt adva; mert Kassán még 1663-ban Severinus Markus nyomtatott, és így özvegye 1655-ben a nyomdát nem bírhatta: hogy a valóságról meggyőződhessem, fölkeríttem Pauer János sz.-fehérvári püspök ő méltóságát a birtokában lévő egyetlen példány hozzám küldésére, s az ő lekötelező szívesége folytán van szerencsém a czimrást betűhíven közleni.

Az említett csonka példány, melyben szerencsére az A iv (a czimlap, előszó, Elogia Valentini Balassa s a szöveg 1—6 lapja) ép, a H iv is teljes, de ezeken kívül csak a B, C, D, E,

I, O, Q, R ivenk vannak meg több vagy kevesebb levél hijával, a 394. lappal szakad meg.

7. (141.) (Isten eleibe föl-bocsátando Ahitatos Imadsagok). Kassán. 1665. Kis 12r. 163 lap. — Végül: Index 5 szltan lap (hateljes).

Valamint Balassa Bálint Énekeinek bártfai XVII. századi régibb kiadásában, úgy a legközelebb leirt kassai 1665-diki kiadásban is, ezen imádságok, melyek czimét a bártfai kiadás szerint adom, Balassa, Rimai és Péczeli Király Imre énekeivel együtt nyomtatva, bár külön czimlappal, külön ivjeggyel s külön lapszámozva, de együtt s egy kötetben jelentek meg és maradtak fön.

Egyetlen csonka példánya, melyből csak az utolsó iv (G 1—12), 145—163 lap és az Index van meg, Balassa Énekei kassai 1665-diki kiadásának csonka példányával együtt, megvan Pauer János székes-fehértvári püspök könyvtárában.

8. (142.) Jaklin Balázs. Az Örök Dűcsőségre nyugosztoló álom által Tűlünk el vált, de dicséretes cselekedetinek emlékezetiben velünk élő Méltóságos es Nagyságos Groff Szent Mihályi Czobor Adam Fölséges Romai Császár és Magyar Király hadi Generalissa, Tanácsa, Komornikja, Királyi aítón állónak feő Mestere Nyugodalma: Mellyet a Halotti tisztességek között élő Nyelvel magyarázott Tekéntetes es Nagyságos Jaklin Balas Nitray Püspök; azon vármegyének örökös feő Ispánnya, Fölseges Romai Császár es Magyar Király tanácsa, és Uduari Cancellariussa. Holiczban die 11. Februarij 1692. Nyomtattatott Bécsben Voigt Leopold által. 4r. A — D1 = 3<sup>1</sup>/<sub>4</sub> iv = 13 szltan levél.

Eddig egyetlen ismert példánya Szilágyi Istvánnál Máramaros-Szigeten. — E példányt ezelőtt több mint tíz évvel láttam és leczimeztem: de mivel e czimmásom néhány másal együtt elveszett, e nyomtatvány rövid czimét munkámban 1418. sz alatt csak Sándor István után vehettem föl. Könyvészeti leírását most Szilágyi István baráti szivességéből közölhetem.

X 9. (143.) Lelki Fegyverház Melyben Minden féle lelki, és testi ellenség meggyőzőssére erős fegyver készetetet A Tekintetes Es Nagyságos Melczer Anna ő Nagysága Költségével, minden hiv,

és Isteni szeretettel buzgó leleknek örömére egybe szedetet. Nagy Szombatban pedig ugyan másodszor Nyomtatot, az Academiai böttükkel Friedl Adam által M. DC. XCIII. Esztendőben. 4r. 206 lap. — Elül: cziml., ajánlás 2 sztan lev.

Ajánlva van Melczér Annának, Szentiványi László nejének. Első kiadása ismeretlen.

E munka rövid czimét, a lontói Rakovszky-könyvtár catalogusának bizonyosan hibás adata szerint, munkámban 1568. sz. alatt Nagy Szombat. 1700-ra vettem föl. — Egyetlen példánya Lontón a Rakovszky család ktárában.

X 10. (144.) A Szent Haromság Olvasójarul. Imádság Szükségérül, és modgyárul. Az körösztyényeknek ahitatosagok öregbítésére. Ki adot kiseded könyvecske. Nyomtatott Nagy Szombatban az Academia Böttükkel Friedl János által 1693. 12r. 60 levél. — Elül: cziml., ajánlás és előljáró beszéd 8 sztan levél.

Ajánlva van Széchényi György esztergomi érseknek.

Egyetlen példány Lontón, a Rakovszky család ktárában. —

X 11. (145.) Paduai Szent Antal Solosmaia Es Congregációjának Regulái, Rendi és bucsui; Csuda-tételeinek rövid Summában foglaltatott le-irásával. Mellyet Szent Ferencz Szerzetin lévő Idvőzitönk Provinciájá Gyöngyösön az Boldog Aszony látogatása Templomában 1673 esztendőben kezdett a Tizedik Kelemen Pápa engedelméből és javallásából Ki nyomtatott. Horvátti János Jász Berini Plebánus azon Szent Antal Óltárának Fundatora és Congregációjának promotora költségén. Emlékezzél meg Vram a te Gyülekezetedről, mellyet birtal eleitől fogva. Psal. 37. Cassan, Ericus Erich, 12r. 192 lap.

Első kiadása: Kassa. 1662. — 2, Ezen év nélkül de valószínűleg 1673-ben megjelent kiadás. — 3, N.-Szombat 1675. — 4, Kassa. 1684. — 5, N.-Szombat. 1703.

Ezen kiadás teljes példányát láttam a körmőczi franc. zárda ktárában, de minthogy ottani rövid időzésem alatt teljes czimmás vételére nem érkeztem, e könyv czimét munkámban 1583. sz. alatt csak röviden adhattam. Leírását most adom azon hasonlóan ép példány után, mely Lontón a Rakovszky család ktárában van. †

12. (146.) Régi Uri Méltósággal fénlő, Az Ellenkező dolgok között Meg-próbáltatott Bátor Elmének Győzedelmessége. Mellyet, Nemzetének s édes Hazájának sok változási között való Állhatatosságában, Nagyságos Uri Származásában, Uri Házának bölts Igazgatásában, Nemes Erdély Országának terhes Gubernálásában, és végre emlekezetes Halálában, mint világos példában, mindeneknek látni 's tudni hagyott, A' Méltóságos Gróf Ur, Losonczy Bánffy György Urunk ö Nagysága; A' Felső Római Császár Koronás Királyunknak és Kegyelmes Urunknak ö Felső Tanács Ur hive; és Erdély Országába lévő Guberniumának Gubernátora; Nemes Kolos és Doboka Vármegyéknek Fő Ispánnya; Kolosvár Városának Fő Kapitánnya; a' Reformáta Ekklesiáknak és Scholáknak nagy Oszlopa 's Táplálója. 4r. A — D 2 = 3 1/2 iv = 14 sztlan lev.

Colophon: »Kolosváratt, Nyomtatta Telegdi Pap Sámuel, 1709. Esztendőben.«

Ezen magyar gyászverseket, melyek együtt nyomtatva s egy kötetben jelentek meg a Szathmár-Némethi Sámuel kolosvári ref. tanár által gr. Bánfi György halálára irt s »Lucerna Provinciae Transsylvanicae extincta« czim alatt kiadott latin életrajzzal és gyászversekkel, kiadta »A' Nagy Enyedi Collegium.«

Erd. Muz. — Szászvárosi ref. gym.

## ÉSZREVÉTELEK A „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR“-AMHOZ KÖZLÖTT ADALÉKOKRA.

A »Magyar Könyvszemle« folyó évi első füzete becses adalékokat tett közzé »Régi Magyar Könyvtár«-amhoz, a) a magyar nemz. múzeum könyvtárából, b) id. Szinnyi Józseftől a budapesti m. k. egyetemi könyvtárból, s ezeken kívül c) megjegyzéseket közölt munkám néhány adatára Dr. Kiss Árontól.

Ezen közlemények, az ezen folyóirat múlt évi folyamának utolsó füzetében a Fraknoi Vilmos által és általam közzétett

adalékokkal együtt, 133-ra szaporították azon régi nyomtatványok számát, melyeket vagy teljességgel nem ismertem, vagy csonka példányokat látván, csak hiányosan írhattam le, vagy csak régibb írók leírása után vehettem föl.

Nem lehet senki, ki munkám hiányainak pótlásán, tévedéseim helyreigazításán, eddig ismeretlen régi magyar nyomtatványok fölfedezésén, és így nemzeti irodalmunk ismeretének terjedésén nálam őszintébben örvendhetne; hiszen a legujabban napfényre jött adatok legnagyobb része, ha nem is egyenesen az én munkám és fáradságom által, közvetve kézikönyvem megjelenése következtében látott világot: de éppen ezért azt hiszem, hogy az illetők legkevésbé sem fogják fölszólalásomat annak tulajdonítani, hogy fölfedezési érdemöket kisebbitni akarnám, ha az általam nem ismertekül fölhozott régi magyar nyomtatványok számát néhánynyal megapasztom, kimutatva, hogy ez új adalékok közül néhányat munkámban teljesen leírtam, néhány csonka példány tévesen van eddig ismeretlen gyanánt fölvéve, s néhányra nézve, melyeknek szövege csak nem egészen latin, melyeket munkámban önkényt mellőztem, nagyon is kétséges, vajjon a magyar nyelvű nyomtatványok közt helyet foglalhatnak-e? \*)

Veszem elsőben a m. nemz. múzeumi könyvtár adalékait.

Az 59. sz. alatt áll: Pathai István, Az Sacramentomokról. H. n. 1593. — Valamint az 1592-diki valódi kiadást munkámban 266. sz. alatt, ugy ezen 1593-diki átkiadást, melyben csak a cím lap volt újra nyomtatva, 276. sz. a. bőven leírtam, s mind két kiadásnak a m. n. múzeumban lévő példányait is főlemlitettem.

61. sz. alatt H. n. 1620-ra van fölhozva »Minden esztendőre szolgáló örök Calendariom és az Cisio Janus Magyarol. 8-r. 8 sztlan levél«. — Ez nem önálló nyomtatvány, hanem Szenczi Molnár Albert Heidelbergben 1621-ben megjelent Imád-

---

\*) Nézetem szerint a »Régi Magyar Könyvtár«-ban vagy csak azon nyomtatványok foglalhatnak helyet, melyeknek egész tartalma magyar; vagy mindazok, a melyeknek tartalma akár csak részben is magyar. A »Régi Magyar Könyvtár« nagyérdemű szerkesztője az utóbbi nézetet fogadta el, mert a szótárakat és »Formulae puerilium colloquiorum« című latin-német-magyar iskolai kézikönyveket is fölvette. Ennek következtében a magyar nyelvű magyarázó szöveggel bíró nyelvtani munkák sem mellőzendők.

ságos Könyvecskéjének előzményei közt volt kiadva. Munkámban, e könyv leírását adva, az 514. sz. a. e melléklet pontos címét közöltem, a m. n. múzeum címlaptalan példányát is megemlítve.

62. sz. a. áll: Alstedius, Rudimenta lingvae Latinae. Albae Juliae. 1640. — Ezt, mint latin nyelvű munkát, melyben csak elvétve fordulnak elő egyes magyar szavak, magyar nyomtatványnak nem vehettem föl.

65. sz. a. munkámhoz új adalékul van leírva »Sz. Molnár Albert Soltára. Amsterdám. 1645. 8r. 107. lap.« — Ezt a kiadást, mely az amsterdami 1645-iki bibliával együtt nyomtatva s egy kötetben jelent meg, munkámban a 766. sz. a. azon biblia leírásával együtt ismertettem, a m. n. múzeum példányát is említtve.\* — Megjegyzem még, hogy e kiadásban a Soltárok 105 számozott és 2 sztlan lapra terjednek, erre egy üres lap következik s a 109—150 lapon Catechismus, könyörgések stb. állanak.

69. sz. a. Komáromi Csipkés György. Hungaria Illustrata. Utrecht. 1655. van leírva. — E latin nyelven írt magyar nyelvtant, melynek újabb lenyomatát a Corpus Grammaticorum Lingvae Hungaricae-ban Toldy Ferencz éppen az erd. múzeum példányából közölte, minthogy benne egyes magyar szavak és mondatok csak példakül vannak fölhozva, munkámban mellőztem, valamint ugyanezen elvből hagytam ki Pereszlényi Pál, Kövesdi Pál, Tótfalusi Kis Miklós és ifj. Csécsi János latinul írt magyar nyelvtani munkáit is.

71. sz. a. Alstedius, Rudimenta Lingvae Latinae. Leutschoviae. 1667. — Ugyanazon okból mellőzendőnek tartottam, mint a fentebb említett 1640-iki kiadást.

75. sz. a. le van írva: Klesch, Dissertatio de Jure Peregrinantium. Jena. 1680. 4 r. — Ezen 48 (nem mint közölve van 78) lapra terjedő latin nyelvű académiái értekezést, az utolsó lapon álló magyar üdvözlő versért, nézetem szerint a magyar nyelvű nyomtatványok közé fölvenni nem lehet.

77. sz. a. Pereszlényi Pál. Grammatica Lingvae Ungaricae. Tyrnaviae 1682. — Miért nem vettem föl, fentebb megmondtam.

\*) Minthogy ezen munka külön címlappal és lapszámozással (I és A.) jelent meg, önálló nyomtatványnak tekintendő Szerk.

79. sz. alatt le van írva: »Szathmár-Némethi Mihály. Halotti Centuria. Kolosvár. 1684. 8 r.« — Ezen átkiadást, mely éppen ugymint a valódi 1683-diki kiadás, 596 (valósággal 708) lapra terjed, nem ismertem s nem vettem föl, az 1683-diki kiadás leírásában **1301. sz. a.** tévedve írtam, hogy Bod Péter, M. Athenás **191. l.** hibásan teszi e könyvet 1684-re. — A pontos közleményben csak annak hiányát látom, hogy nincs megemlítve, mint főttebb a Pathai munkájánál, a kiadás mivolta; hogy t. i. 1684-ben csak a címlap volt újra nyomva és az 1683 diki nyomtatvány elébe csak egy egészen új ajánló levél volt nyomtatva.

83. 84. 85. sz. a. le van írva a lőcsei 1696-iki ref. énekes könyv, mely áll 3 részből, a) Gönczy-féle énekes könyv bővített kiadásából, b) a Buzgó Hálaadások és Könyörgésekből, c) a Molnár Albert által fordított Zsoltárokból. — Ezen általam nem ismert kiadás leírásában, a 2-ik részre, a Hálaadások és Könyörgésekre nézve, melynek külön címlapja úgy ezen, mint más régiebb kiadásokban nincs és nem is volt, kérdésbe van téve, vajjon lőcsei 1696-iki nyomtatás-e? — E felett kételkedni nem lehet, mert valamint ezen énekeskönyv régiebb kiadásaiban (Várad 1648. és 1651., Kassa 1662., Kolozsvár 1680., Lőcse 1683., 1690., 1694.); úgy ezen lőcsei 1696-diki kiadásban, sőt az ujabbakban is, ezen imádságok az énekekkel, a sz. Dávid zsoltáraival mindig együtt voltak nyomtatva, a címlapon ezen rész, a »szép áhitatos imádságos könyvecske«, a leírt 1696-iki kiadásban meg is van említve, s s tulajdonképen csak az említett három rész együtt teszi a címlap szerint »tellyes« énekeskönyvet.

86. sz. alatt hibásan van Molnár György neve alatt leírva Molnár Gergely Elementa Grammaticae Latinae cz. munkájának lőcsei 1696-iki kiadása, melynek általam ismert régiebb, kolozsvári 1556. 1671-iki kiadásait, mint latin szövegűeket a csak például fölhozott egyikét magyar szóért munkámba nem vettem föl. — A szerző nevére nézve, mely a közlött címmásban így áll: »a Georgio Molnar«, ezen 1696-iki kiadást nem látván, nem tudhatom, vajjon a tévedést a címlapon nem a lőcsei nyomda követte-e el \*): de az eredeti 1556-iki s valamenynyi

\*) Miként a címlapon, úgy az 1661. Sárospatakon kelt előszóban is a szerző Molnár Györgynek és nem Gergelynek neveztetik. Szerk.

későbbi kiadásokból kétségtelen, hogy a szerző az 1558-ban elhalt kolozsvári tanár Molnár Gergely, kinek »Erotematum dialectices libri tres« című, Kolozsvártt, év nélkül, Heltai Gáspár nyomdájában megjelent latin munkája, melyben egyes műszavak s idézetek görög betűkkel vannak nyomtatva, az erd. múzeumi könyvtár legbecsesebb ritkaságai közé tartozik.

88. sz. alatt le van írva Tótfalusi Kis Miklós Kolozsvártt 1697-ben megjelent »Apologia Bibliorum« című igen ritka és érdekes munkája, melyet munkámban a már gyakran említett elvből nem vehettem föl: jóllehet annak, a Toldy által a Corpus Gramaticorum kiadásában használt s egyetlennek hitt de azóta Ballagi Mór könyvtárából elveszett példányán kívül még három példányát ismertem: az erd. múzeum, a kolozsvári ref. coll. és a m. n. múzeum leírt példányát, mely az erd. múzeum dupluma volt.

89. sz. alatt ismertetett, Missovicz Mihály által írt címlaptalan csonka latin grammatikára, továbbá a

95. sz. alatt leczímezett, Pereszlényi Pál által írt »Grammatica Lingvae Ungaricae.« Nagy-Szombati 1702-iki kiadására, melyet az erd. múzeum könyvtárában is ismertem, a fentebbiekre már megtettem észrevételemet.

93. sz. alatt adva van a gr. Zichy István fölött tartott s N.-Szombatban 1700-ban nyomtatott halotti beszéd czímmása, melyet egy példányban sem láttam. Minthogy azonban ugyanezen munka teljes czímmása alább a 130. sz. alatt az egyetemi könyvtár adalékai közt is előfordúl, egyik vagy másik szám törlendő s ezzel az előbb nem ismert adalékok száma egygyel apasztandó.

100. sz. alatt Forgács Simon neve alatt hibásan van közölve Zrinyi Miklósnak h. n. 1705-ben, Forgács Simon által latin címmel kiadott, s később 1791-ben M.-Vásárhelyen »Ne bánts d a magyart« cím alatt újra közzé tett munkája, melyet munkámban 1710. sz. a. leírtam.

101. sz. alatt Egerre, 1705-re van fölvéve Rákóczi Ferencz h. és év n. 4r. 5 iven megjelent hadi parancsa, mely kelt Egerben, 1705. máj. 1-én. — Ez előttem ismeretlen nyom-

tatvány nem lehetett Egerben nyomtatva, hol 1756 előtt nyomda nem létezett.)\*

110. sz. alatt hely és év nélkül van fölvéve a »Hála Adások és Dicsiretek« m. n. múzeum példánya, melynek címlapja hiányzik, 382 lappal és végül 6 sztlan levéllel. — E leírásból bizvást merem állítani, hogy ezen csonka példány nem ismeretlen új adalék; mert az nem lehet egyéb, mint a Kolozsvártt 1680-ban nyomtatott Énekeskönyv épen ennyi lapot tevő egyik része\*), melynek két ep példányát munkámban 1244. sz. alatt leírtam, s azóta harmadik ép példányát is láttam az alsó-sebesi francisc. zárda ktárában.

Ugyanezen észrevételt merem kockáztatni a következő

111. sz. alatt hely és év n. fölvett csonka könyvre nézve is. Ennek közlött címe: »Egy Evangélikus nemes magyar hazafinak és plébánosnak a szent-írásról barátságos beszélgetései« csak a csonka könyv egykori birtokosa által volt kigondolva. A leírásból, A4—Ee7=7—446 lap, bizvást állíthatom, hogy ezen csonka példány nem egyéb, mint Czeglédi Istvánnak »Egy veres tromfosdit ládtszó Sandal Barátomnak, játék el-vesztéseért való megpirieskeltetése«. (1666.) 8r. 448 lap; melynek általam látott hat példányát munkámban az 1052. sz. a. leírtam.

A budapesti m. kir. egyetemi könyvtár adalékaira észrevételeim következők:

119. sz. a. leírt Lippai Ferencz halotti beszéde Homonnai Druget Erzsébet fölött, N.-Szombat. 1662. új adalék ugyan, a mennyiben példányát nem látván pontos czímmását nem adhatam: de a leírásban mellőzve van annak megemlítése, hogy e nyomtatvány rövid címét, úgy amint Sándor Istvánnál találtam, a szerző neve és a nyomtatási hely nélkül, munkámban 999. sz. a. közöltem. Ugyanezen észrevételem áll a

121. sz. a. leírt munkára, Landovics István halotti

\*) A nyomtatvány nem Egerben nyomtatott, hanem a manifestum Egerben bocsáttatott ki. Szerk.

\*\*) Ezen föltevés. úgy látszik téves. A muzeum csonka könyve 382 levélből (=764 lap) áll; a kolozsvári énekes könyv illető része 382 lapból. Szerk.

beszédére Jakusith Susánna fölött, N.-Szombat. 1676., melynek rövid czímét Sándor István után munkámba 1205. sz. a. fölvettem.

124. sz. a. mint új adalék áll: Matusek András halotti beszéde Szécsényi György esztergomi érsek fölött, N.-Szombat. 1695. — Ennek teljes czímmását, az általam ismert három példány után, munkámban 1478. sz. a. közöltem. Az igaz, hogy a czímmás fölött álló homlokiratban nyomdai hibából »Lőcse, 1695« áll N.-Szombat helyett; de ezen tévedés a helyesen közlött teljes czímmásból észrevehető és kiigazítható. Nagyobb baj az, hogy a névmutatóban Matusek András neve tévedésből kimaradt, s ez okozhatta, hogy a különben gondos és figyelmes közlő e nyomtatványt általam nem ismertnek tartotta.

125. sz. a. föl van hozva egy Haskó Jakab fölött tartott halotti beszéd, N.-Szombat. 1695., címlaptalan csonka példánya, azzal a megjegyzéssel, hogy ez egészen más szerző műve, mint az a Haskó fölött tartott halotti beszéd, mely munkámban 1481. sz. a. le van írva. Még ebből azonban nem lehetek meggyőződve, hogy ezen csonka nyomtatvány ismeretlen-e, mert kérdés, hogy az nem egyezik-e azzal a Haskó Jakab fölött tartott, s ugyancsak N.-Szombatban 1695. megjelent másik halotti beszéddel, melyet 1480. sz. a. éppen az egyetemi könyvtár ép példánya után leírtam, miről a leírásban nincs említés téve.

131. sz. a. áll: Syllabus Vocabulorum Grammaticae Emm. Alvari. Tyrnaviae. 1703. (magyar és tót magyarázattal).

133. sz. a. Dobronoky, Phrases Latinae. Tyrnaviae. 1709. (magyar szavak és mondatok latin magyarázattal).

Ezeket bár ismertem, az utóbbi az erd. múzeum ktárában is meg van, önkényt mellőztem.

---

Dr. Kiss Áron munkámra öt pontban tett megjegyzéseire pontonként kell válaszolnom.

1. Hogy Franckenak Oktatását a gyermek nevelésről, Halle, 1711. nem Babai György, hanem Bárány György fordította, teljesen meggyőzőleg bebizonyítottak elismerem, s igen szívesen köszönöm, hogy ebbeli tévedésem, melyet az eléggé meg nem bízható Sándor István után követtem el, helyre van igazítva.

2. Azon figyelmeztetésre, hogy Szőnyi-Nagy István »Magyar Oskoláját«, melyet én az általam látott s eddig egyetlennek ismert példány után 1475. sz. a. Kolozsvár, 1695-re vettem föl, »a Sarkadi-Bartók-féle Szatmár története« 1689-re teszi, ezt a fölvilágosítást adhatom. Ezen adatot e. h. 129. l. ismertem és ismerem: de e pusztán odavetett állításra »Magyar Oskola 1689«, melynek hitelessége semmivel sincs igazolva, én munkámba az 1689-iki kérdéses kiadást föl nem vehettem, s mind addig, míg e kiadás létezte meggyőzőleg bebizonyítva nincs, föl sem is veszem. Legfeljebb az 1695-iki kiadás leírásához tett jegyzetemben érinthettem volna ezen előttem akkor is, most is méltán kétségbe vont adatot. Ennél azonban nagyobb és méltóbban megróható mulasztást követtem el azzal, hogy leírásomban az általam ismert szerzőt Szőnyi Nagy Istvánt, — kinek neve alatt adta ki újra ezen hangoztató módszerű Ábéczét Toldy Ferencz 1866-ban a Corpus Grammaticorumban, — megnevezni elfelejtettem.

3. A Lőcsén 1697. és Bátfán 1705. kiadott s általam 1509. és 1699. sz. a. leírt, catholicus gyermekek számára készült Libellus Alphabeticus-ra Kiss Áron megjegyzi, hogy »ezen ábécét 1697 előtt is kiadták és 1705 után is nagyon sokszor.« — Én e könyvecskének 1697 előtti kiadást nem ismertem, s le lennék kötelezve, ha a közlő úr azt vagy azokat megismertetné; az 1705 után kelt kiadások közül pedig »Régi Magyar Könyvtár«-amba csak a bezárólag 1711-ig nyomottakat vehettem volna föl; ilyen kiadásról pedig nem volt és nincs tudomásom.

4. Szőnyi Nagy István »Örök élet koronája« és »Tizenkét csillagok koronája« cz. két munkáját, melyek Sándor István-nál M. könyvesház 67. l. nem 1700-ra, mint Kiss Áron írja, hanem a XVII. századi, de ismeretlen évi munkák közt vannak megemlítve, munkámba Sándor István hitelére föl nem vehettem; miután tapasztalásból tudtam, hogy ő az ily bizonytalan évi munkák közt számos oly dolgozatot hoz föl, melyek csak kéziratban maradtak s nyomtatásban soha meg nem jelentek, s miután kétségtelennek tartottam, sőt tudtam, hogy éppen ezek közé tartozik Szőnyi N. István két említett munkája is, melyekről Sarkadi-Bartóknál is e. h. olvashatjuk, hogy »kéziratban vannak.«

5. Ezen megjegyzésre nézve: »Szönyitől Kegyes lélek vezér csillaga, kiadatott 1681. és 1687-ben Patakon« nem tudhatom, hogy abban a »Patakon« szó vonatkozik-e mind a két kiadásra, tehát az 1681-dikire is, melyet mind a két azon évi nyomtatásban (Debreczen. 1681. és h. n. 1681) 1257. és 1271. sz. a. leírtam és ismertettem: azt azonban bizvást merem állítani, hogy sem 1681-diki sem 1687-iki s.-pataki kiadás nem létezett s nem létezhetett; mert S.-Patakon 1671-től fogva, midőn Báthori Zsófia a reformátusok templomát és iskoláját elfoglaltatta s a nyomdász Rosnyai János Debreczenbe költözött, a reformátusok nyomdával az újabb korig nem rendelkeztek. Tudom ugyan, hogy S.-Patakon 1686-ban az előljáróság megkísértette a Gyula-Fejérvárra menekült főiskolát egy kisebbszerű iskolával pótolni, melyben idősb Csécsi János mint tanár egymaga rövid ideig működött is: de ez újonnan sarjazni kezdő iskolát, — mely mellett az akkori viszonyok közt nyomdára gondolni sem lehet, — már 1687 első felében, az eperjesi vérbiróság idejében, a jezsuiták ismét elfoglalták, és így Szőnyi munkájának s.-pataki 1687-diki kiadása éppen olyan lehetetlenség, mint a Sándor István által S.-Patakra 1681-re fölhozott két magyar könyv, melyek közül az egyik Szepsi András munkája, Patakon de 1662-ben, a másik pedig a Pataki István munkája, 1681-ben, de Kolozsvárta volt nyomtatva.

*Szabó Károly.*

## ADALÉK A MAGYARORSZÁGI XIV—XV-İK SZÁZADI KÖNYVMÁSOLÓK ÉS BETŰFESTŐK TÖRTÉNETÉHEZ.

Csontos Jánostól.

— Második közlemény. —

### XXIX.

Konrád karthauzi zárdafőnök Szepesmegyében  
1307—1310-ből.

A látókövi (Lapis Refugii in Scepusio) névtelen karthauzi latin krónikája szerint, mely a XVI. század elején íratott s Wágner Analectáiban van közrebocsátva, (Anal. Scepusii Bécs 1774. II. köt. 71—79 l.) 1307—1310-ig ő volt a Szepesmegyében fekvő sz. Jánosról nevezett látókövi karthauzi monostor első priorja. Mint ilyen a könyvmásolásban kitűnő tevékenységet fejtett ki s szerzete számára hat egyházi tartalmu könyvet másolt, melyeknek ékes kiállítása neki a magyarországi XIV. századi kalligraphok között az első helyet biztosítja. Az említett névtelen krónika így ír róla: »fuit enim egregius scriptor et quamplures ecclesiasticos libros scripsit ornato stylo seu caractere videlicet: Missalia conventualia duo, Graduale unum, Breviarium, Collectuarium et Librum defunctorum, quos usque hodie conventus habet in usu.« (Anal. II. 72 l.) Az itt felsorolt könyvek jegyzékéből tehát kitűnik, hogy ezeket Konrád kizárólag egyházi használatra írta s a XVI. század elején, mikor a krónika készült, a látókövi zárdában még megvoltak. A krónika még azt is feljegyezte róla, hogy 1310-ben a zárdafőnökségről lemondott, hogy magát egészen a könyvmásolásnak szentelhesse, »ut liberius scribendis libris vacare posset petiit et impetravit absolutionem ab officio prioratus.«

Arról azonban, hogy az előbb felsoroltakon kívül még micsoda könyveket irt le, részletes adataink nincsenek. Neve a látókövi egyházi könyvtár alapításával szorosan összefügg, mint könyvmásoló azonban irodalomtörténetünkben ekkorig felhasználva nem volt.

## XXX.

Benedek Pál szepesmegyei pap 1357 előtt.

Minden valószínűség szerint szepesmegyei pap volt, ki a sz. Mártonról nevezett szepesi káptalan használatára »Capitula ad horas diurnas« című könyvet másolt, mely jelenleg a károlyfehérvári Batthyányi-könyvtaré. E könyvben különös figyelmet érdemel a naptári részben előforduló necrolog, melyet Wágner »Breve necrologium Scepusiense« cím alatt az *Analecta Scepusii* II. kötetében tett közzé (80–83 l.), s melyben 1357–1633-ig több szepesi kanonok és pap halálának idejét érdekes életrajzi adatok kíséretében feljegyezve találjuk. Itt van a mi könyvmásolónk neve is megörökítve. A codex naptári részében ugyanis April 9-e után a következő egykorú feljegyzés olvasható: »Obitus Domini Pauli Benedicti Anno Domini M. CCC° L Septimo, qui hunc librum propria manu scripsit.« Eszerint Benedek Pál, ki minden valószínűség szerint szepesi kanonok vagy a káptalan praebendarius lehetett, 1357-ben meghalálozott, könyvének íratási idejét tehát a halálát megelőző években kell keresnünk. Nevével legelőször Wagner *Analectáiban* találkozunk. Ekkor az említett codex még a szepesi káptalan levéltárában volt, honnan más szepesi provenientiájú kéziratokkal együtt a károlyfehérvári Batthyányi-könyvtárba került. Innét ismertette a codexet Veszely Károly a »Gyulafehérvári Füzetekben«, (Kolozsvár 1860, 107. l.) hol a Benedek Pálra vonatkozó feljegyzést egészen átvette; továbbá Beke Antal, a Batthyányi-könyvtár kéziratairól közrebocsátott jegyzékében. (Károlyfehérvár 1871. 9 l.) Rajtok kívül azonban alig vett valaki e másolóról tudomást.

## XXXI.

Bredenscheyd János I. Lajos m. király udvari törvénytudósa. 1367-ből.

E könyvmásolót dortmundi (westfaliai) származása daczára hazánknak vindikáljuk, mert adataink szerint 1367-ben Visegrádon sz. Gergely pápa erkölcsstani magyarázatait másolta s a

munka végén magát I. Lajos magyar király törvénytudósának nevezi. Hirdeti ezt a klosterneuburgi könyvtár »Beati Gregorii Pape moralia super Job« című XIV. századi latin kéziratának colophonja, mely így szól: »Expliciunt moralia beati Gregorii Pape super Job, (per manus) Johannis de Bredenscheyd de tremonia, legiste domini L. (udovici) Regis hungarie. Ad honorem domini nostri Jehsu Christi et gloriose virginis Marie matris ejus, completa in Visegrad anno domini M.° CCC.° sexagesimo septimode mense Julii.« E nagy-érdekű colophon Bredenscheydban nemcsak egy ismeretlen XIV. századi könyvmásolót, hanem egyúttal oly tudóst tartott fenn irodalomtörténetünknek, kiről hazai történeti kútfőink egy szóval sem emlékeznek meg, de kinek kitűnő állása mindenesetre megérdemli, hogy szakférfiaink róla tudomást vegyenek. A legista cím a középkorban azokat illette, kik a római jogban birtak jártassággal, megkülönböztetésül a decretistáktól, kik az egyházjoggal foglalkoztak. Bredenscheyd az elsőkhöz tartozott; mint Nagy Lajos király udvari törvénytudósa oly hivatalt viselt, a minővel ez időben leginkább a külföldi udvaroknál találkoztunk s felmerülő jogi kérdésekben a király jogi tanácsosa volt. Az egyházi rendhez tartozott-e vagy a világihoz? mi szolgáltatott könyvének megírására alkalmat s hogyan vándorolt az Visegrádról Klosterneuburgba? mily emlékek fűződnek hozzá? Mindezen kérdések felderítését a jövő buvárlatoktól várjuk. Ez alkalommal csak annak constata-lására szorítkozom, hogy Bredenscheyd neve és állása irodalom-történetünkben egészen ismeretlen s a hazai közönség e lapok hasábjain találkozik vele legelőször. Nevét először Zeibig József »Die Bibliothek des Stiftes Klosterneuburg« című értekezésében a könyvtár kézíratainak másolói között említi, hol mint Thomas de Bredenschleyd de cremonia« jő elő. Innét átveszi a közleményt Naumann a »Serapeum« 1851-iki folyamában, hol Bredenschleydot mint könyvmásolót hasonlóképen felsorolja. (Intelligenzblatt Nro 7. 50 l.) Azóta majdnem 30 esztendő folyt le anélkül, hogy e kiváló tudóst valaki a hazai közönséggel megismertette volna. Engem bibliographiai kutatásaim vezettek nyomára, s főt. Wenzlovsky Severin klosterneuburgi könyvtárnok úr szívésségének

köszönöm, hogy nevét itten pontosan közölhetem. Felszólításomra ő írta ki közleményem számára a codex colophonját s rectificálta a Zeibig által hibásan olvasott neveket. Eszerint a codex másolója nem Thomas hanem Joannes, nem Bredenschleyd, hanem Bredenscheyd, nem cremonia hanem tremonia vagyis Dortmund.

Végre megjegyzem, hogy Nagy Lajos udvarából ekkorig csak Magyar Lászlót a király fősolymáshát ismertük, ki, egy bécsi codex tanúsága szerint,\* a sólyomvadászatról munkát írt s ki valószínűleg ugyanegy személy azon Magyar Lászlóval, ki 1385-ben a bécsi egyetemen a bölcsészet tanára volt.\*\* Örvendünk, hogy kutatásainknak sikerült Bredenscheyd-ban Lajos király egy másik udvari tudósát napfényre hozni, kit a klosterneuburgi codex főntemlített colophonjából jelen közleményünk vezet be először irodalmunkba.

### XXXII.

Stepht Henrik másoló, betűfestő és könyvkötő 1377-ből.

Vesztfáliában született, de hazánkban honosodott meg s 1377-ben Pozsonymegyében csukárdi plebános volt. Mint ilyen Imrefi János pozsonyi őrkanonok megrendelésére egy miséskönyvet (missale) másolt, melynek leírásával, kötésével és festésével 1377-ben készült el. A codex 4-edrétű hártján van kiállítva s ékes initialék díszítik. Főékeessége azonban egy nagyobb képben áll, mely egy egész lapot foglal el s Krisztust a keresztfán ábrázolja; a feszület alatt két női alak látható. A miséskönyvet jelenleg a károlyfehérvári Batthyányi-könyvtár bírja, s tüzetes ismertetését Knauz Nándor tudásunknak köszönjük. (Kortan Budapest 1876, 118 l.). A könyv eleje: »Incipit liber missalis secundum ordinem Strigoniensem« etc., s vége: »Finitus est iste liber per manus Henrici dicti stepht de westfalia plebani in Schukaria (Csukárd [Pozsonymegyében] cum scriptura, illuminatione, ligatura Anno dom. M<sup>o</sup> CCC<sup>o</sup> LXXVII<sup>o</sup> Deo gra-

\* Lud. Schedius Litterarischer Anzeiger für Ungern. 1799. Nro 14. — Toldy: M. Nemz. Irod. Története II. kiad. I. 154 l.

\*\* Fraknói Vilmos: Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen a XIV–XV. században. Budapest 1874. 23 l.

*Um an einer andern Stelle:*

cias.« *Es egy másik helyen:* »Istum librum fecit scribi dominus Johannes emerici Custos ecclesie Posoniensis sub anno domini M<sup>o</sup> CCC<sup>o</sup> LXXVII<sup>o</sup>.« — Mindezekből azon örvendetes tudósítást nyerjük, hogy Henrik csukárdi plebános nemcsak a codexírás és betűfestés, hanem a könyvkötésben is jártassággal bírt, mi hazánk akkori művelődési viszonyaira érdekes világot vet. Nevével először Knauz föntemlitett munkájában találkozunk, honnan közleményünkbe mi is átvettük.

### XXXIII.

Kézmárki János theologiai tanár Szepesben a XIV. századból.

A károlyfehérvári Batthyányi-könyvtár egy XIV. századi, 492 levélből álló latin theologiai könyvet bír tőle, melyet theologiai tanár korában szerkesztett és másolt. Erről tanúskodik a codexen olvasható következő egykoru feljegyzés: »Haec summa compilata est per venerabilem dominum Joannem de Kesmark sanctae paginae professorem quondam plebanum in Olassy et tandem per honorabilem dominum Franciscum presbiterum cecum, mihi Johanni Henckel donata pro gratificatione alimentorum 1519.« E feljegyzés Henckel János kezétől származik, ki a könyv utolsó megnevezett birtokosa volt. Innét és a szöveg egyéb helyeiből megtudjuk, hogy a könyv compilatora és másolója Késmárki János theologiai tanár és szepesolaszi plebános, kivel irodalomtörténetünkben egészen új név jut felszínre. Nevét először Beke Antal, a károlyfehérvári könyvtár kéziratairól közrebocsátott jegyzékében említi, (Károlyfehérvár, 1871, 30 l.) honnan közleményünket vele gyarapítottuk.

### XXXIV.

Pétervárad i János 1410-ből.

Hänel Gusztáv »Catalogus librorum manuscriptorum etc. Lipse 1830.« című munkája szerint, (510 l.) a baseli könyvtár »Petri de Alliaco Cardinalis Cameratenis de imagine mundi cum figuris super mappa mundi« című kéziratát 1310-ben másolta. Ezt tanúsítja a codex colophonja, hol olvasható: »per Joannem de Petro Varadino 1310.« Minthogy azonban a kézirat részint hártyán, részint papíron van kiállítva, s a papir használata a középkori kéziratokban 1340 előtt még nagyon ritkán fordul elő, ez

utóbbi körülmény arra birta Hänelt, hogy a codex iratási idejének helyességét kétségbe vonva, azt mondja: hogy a kitett 1310 évszám alatt a könyv szerkesztési, nem iratási ideje értendő. Utána kutattam a dolognak s azon eredményre jöttem, hogy a szóban lévő kézirat szellemi szerzője: Petrus de Alliaco, 1350-ben született és 1425-ben meghalt, tehát 1310-ben az említett könyvet nem írhatta. Ha azonban a colophonban mégis ezen évszám jön elő, ez csak tévedésből származhatik, de alatta 1410-et kell értenünk. Ily tévedések a középkori kéziratokban nem igen ritkák, az iratási évszámban néha a másoló gondatlansága a század megjelölésénél hibát követett el, melyet aztán a bibliographiának kell helyreigazítani. Egyébként a tévedés az évszám hibás olvasásából is származhatik. Akárhogyan van különben a dolog, annyi bizonyos, hogy Petrus Alliaco a szóban levő munkát a XV. század elején írta, Péterváradi János tehát csak tévedésből tehetette ki, hogy azt 1410 helyett 1310-ben másolta s így épen egy századot hibázott. Midőn tévedését ezennel helyreigazítjuk, egyuttal constatáljuk, hogy mint könyvmásolót irodalmunkban mi használjuk fel e helyütt legelőször. Egyéniségéről azonban nincsenek adataink.

## XXXV.

Zolnai András 1423—1425-ből.

Kovachich Márton György »Repertorium manuscriptorum et monumentorum diplomaticorum in expeditione diplomatico litteraria conscriptum« című, kéziratban maradt s jelenleg a múzeumi könyvtár tulajdonát képező munkájában (Cod. Mss. Lat. fol. 139, 188 l.) birjuk a fentemlített másoló nevét megörökítve. Kovachich ugyanis 1810 és 1812-ben tudományos czélból bejárta Magyarország nevezetesebb könyvtárait és levéltárait, s az itt talált kiválóbb kéziratok, oklevelek és nyomtatványokról az említett munkában lelhelyek szerinti regestákat állított össze. E munkában a sárospataki könyvtár nevezetességei között a következő tétel foglaltatik: »Novum Testamentum scriptum manu Andree Zolnai Anno 1423—25; NB. Loco primo occurrit Epistola ad Romanos ultima Evangelium Sancti Joannis.« E tételből azon következtetést vonjuk, hogy a pataki könyvtárban Kovachich idejében létezett, imént említett új szö-

vetségű latin bibliát Zolnai András 1423—1425 közötti időszakban másolta, ki hogy hazánkfia volt, arról meggyőznek bennünket a Zolnai családra vonatkozó régi történeti emlékeink. Arra nézve, vajon a biblia hártján vagy papiron van-e kiállítva s colophonja nem tartalmaz-e olyan részleteket, melyek a másoló egyéniségére vetnének némi világot, Kovachich munkájában semmi felvilágosítást nem találunk. Arról sincs tudomásunk, vajon a biblia meg van-e még a sárospataki ref. collegium könyvtárában? Emlékét azonban jónak láttuk Zolnai András miatt felleveníteni, hogy ezáltal közleményünket egy egészen ismeretlen hazai másolóval gyarapítsuk.

## XXXVI.

Lőrincz sz. benedekrendi pannonhalmi benzés 1447-ből.

Kuncze Leo szerint (A pannonhalmi szent Benedekrend könyvtárának története és jelen állapota. Magyar Könyvszemle 1878. évf. 170 l.) a pannonhalmi levéltár 57. B. jegyű 1447-iki oklevelében, a többi azon korbeli benzések között, mint »L a u r e n t i u s l i t e r a t u s c h o r i e c c l e s i e c l e r i c u s« megkülönböztetve említetik. Tekintye azon körülményt, hogy a »l i t e r a t u s« szó a középkorban az írástudóval egyértelműnek vétetett, s jelen esetben Lőrincz benzésnek azon kiváló sajátágát akarja kifejezni, mely őtet többi szerzettársaitól megkülönböztette, biztosan számíthatjuk őt XV. századi könyvmásolóink közé. S habár arról, hogy micsoda könyveket másolt légyen, nincsenek adataink, de éneklési (cantor) minősége valószínűvé teszi, hogy kiválólag az egyházi chorushoz szükséges énekes könyvek (antiphonale, graduale stb.) másolásával foglalkozott. Mint könyvmásoló ekkorig felhasználva nem volt.

## XXXVII—XXXVIII.

Két budai névtelen könyvmásoló 1455-ből.

E két másoló nevét nem ismerjük, emléköket azonban Vitus pécsi suffraganeus püspök azon levele örökítette meg, melyet 1455-ben Miklós bosnyák püspökhöz a könyvmásolók ügyében intézett, s mely Koller Historia Episcopatus Quinqueecclesiarum IV. kötetében (287—288 l.) olvasható. E levélben Vitus püspök arról tudósítja a bosnyák püspököt, ki könyvmásolókat kért tőle, hogy Pécsen nem találván ilyeneket, Budáról fogadott kettőt

számára, »kikért — ugymond — már el is küldöttem s a mint Pécsre megérkeznek, azonnal főtisztelendőséged rendelkezésére fognak állani.« E levélből következtethetjük, hogy Budán a könyvirás mestersége Mátyás király előtt is virágzott, s kétségkívül számos másolónak adott foglalkozást. Innét hívták a mi két másolónkat is Pécsre, hol biztos keresetet találtak. S habár arról, hogy micsoda könyveket másoltak legyen, nincsenek is adataink, de egykoru levélen alapuló foglalkozásuk megérdemli, hogy velök XV. századi könyvmásolóink számát gyarapítsuk. Ekorig csak Lányi Károly használta fel őket. (Magyar Egyháztörténelem. I. köt. 601 l.)

## XXXIX.

Körmöczi névtelen 1461-ből.

A Nemzeti Múzeum könyvtárában levő *Novum Testamentum* című, a XV. század első tizedeiből való latin bibliához (Cod. MSS. Lat. 266) scholiákat és 24 levélre terjedő registert írt, melyeknek másolását Körmöcön 1461-ben fejezte be. Erről tanúskodik a register következő colophonja: »Anno domini 1461 volumen istud sic est dispositum in Cremniczia quantum ad glossam et alia, licet antea diu scriptum sit. Deo gratias.« Ki lappangjon ezen körmöczi névtelen scriptor alatt, kit mi használunk fel ezuttal legelőször, ennek felderítését a jövő bűvárlatoktól várjuk.

## XL.

Maróvchai Balás zágrábi kanonok 1463—1467-ből.

Mint zágrábi kanonok a paduai egyetemen 1463—1467 közötti időszakban a kanonjogot hallgatta, melyből tudori oklevelet nyert. Ez idő alatt a könyvmásolással kiválóan foglalkozhatott, mert Kovachich Márton György szerint (*Repertorium Manuscriptorum et Monumentorum diplomaticorum in expeditione A. 1810, 1811, 1812, conscriptum*. Latin kézirat a nemzeti múzeum könyvtárában Cod. Lat. fol. 139.) a zágrábi érseki könyvtár öt latin kéziratot bir tőle, melyeket paduai tanuló-korában írt le. E munkák a következők: 1) »*Lectura super Libro I' Decretorum*.« Colophonja: »Decimo septimo die Kal. Novembrius sub Cl. V. I. D. Domino Angelo per me Blasium de Marocha Canonicum Zagrabiensem, Scholarem Juris Canonici hic liber feliciter expli-

cit Amen. Anno 1463. « 2) »Tituli Libri I—V. Decretorum.«  
*Cjm* Colophonja: »Ad laudem et gloriam. D. N. I. C. ejusque matris  
 Virginis Benedictae et Sanctae Virginis Margarethae, in cujus  
 . . . ego Blasius de Marowcha Canonicus Ecclesiae Zagrab. Padue  
 Canonum Scholaris minimus haec compendiosa Recollecta Cl. V.  
 I. E. Domini et Praeceptoris mei Angeli de Castro finivi felici-  
 ter A. 1464. Paulo Veneto Papa et Seren. D. Mathia Rege Hung.  
 felicissime regnantibus.« 3) Repetitio super libris Decretorum.  
 Tractatus de actionibus.« Colophon: »Finivi hunc tractatum ego  
 Blasius de Marowcha Canonicus Zagrabiensis decima die Calen-  
 das Januarias in florentissimo studio Urbis Regiae Paduanae  
 A. D. N. 1464. SS. D. N. PP. Scdo et serenissimo ac victorio-  
 sissimo principe Mathia Hungariae Rege.« 4) »Repertorium Sac-  
 rorum Decretorum editum per Dnum. Antonium de Budrio.«  
 Colophon: »Finivi et Scripsi ego Blasius de Marocha Canonicus  
 Zagrabiensis penultima Januarii hora decima tertia 1466.« 5)  
 »Lectura super Quinto Libro Decretorum.« Colophonja: »Per me  
 Blasium de Marowcha Canonicum Zagrabiensem, Juris Canonici  
 doctorem minimum in florentissimo studio Paduano A. D. 1467.  
 die 3 Aprilis hora. 14. hac lectura super quinto libro Decreto-  
 rum facta per Exc. V. I. DD. Nic. Siculum Abbatem Panormi-  
 tanum cum Additionibus Cl. J. U. D. D. Alex del Nero de Vin-  
 centia Praeceptoris mei sc. feliciter explicit Amen.« *SSC*

Az itt felsorolt munkákat tehát Maróchai Balás zágrábi ka-  
 nonok a paduai egyetemen töltött négy év lefolyta alatt másolta,  
 s mint az utolsó munka colophonjában megjegyzi, 1467-ben már  
 egyházi jogtudor volt. Nevét Kercselics\* a zágrábi kanonokok  
 sorában említi, mint könyvmásolót azonban mi méltatjuk e helyütt  
 legelőször.

## XLI.

G r a g e n a Márton zágrábi kanonok 1467-ből.

Kovachich Márton György idézett munkája szerint, \*\* a zá-  
 rábi püspöki (most érseki) könyvtár egy jogi könyvet bír tőle, me-  
 lyet 1467-ben Páduában másolt, hol mint zágrábi kanonok az egye-  
 temi előadásokat hallgatta. E könyv címe a következő: »De  
 Cautelis. Solennis et Copiosa Repetitio famosae legis: Admonendi

\* Historia Ecclesiae Cathedralis Zagrabiensis I. R. 180 l.

\*\* Repertorium Manuscriptorum et Monumentorum Diplomaticorum  
 etc. Cod. Lat. Bibliothecae Musei Nat. 139/fol.

ss. de Jure jurando. Excellentissimi juris utriusque doctoris D. Angeli de Perusio in florentissimo studio paduano ordinarie legentis. Colophonja: »Per Martinum de Gragena Canonicum Ecclesiae Zagradiensis in dicto studio desudantem, die secunda mensis Januarii A. D. 1467 feliciter explicit.« E munka tehát Perusio Angyal páduai jogtanár magyarázatait tartalmazza, s Gragena Márton zágrábi kanonokban oly hazai könyvmásolóval ismerkedünk meg, kiről ekkor tudomásunk nem volt.

## XLII.

Bártfai János 1471—1480-ból.

E könyvmásolót Dr. Wattenbach Vilmos, a kitűnő berlini paleographus lekötelező szivességének köszönöm, ki egy hozzám intézett levélben figyelmeztetett reá. Az ő búvárlatai hozták Bártfai Jánost, a boroszlói egyetemi könyvtár egy XV. századi latin kéziratából a »Monumenta Lubensia«-ban\* napfényre, hol »Liber fratris Joannis Hungari de Bartpha« czím alatt e hazánkfiának másolói tevékenységét és az általa leírt munkákat érdemük szerint méltatta.\*\* Innét tudjuk, hogy Bártfai János a XV. században atyjával Schwarz Antallal Bártfáról, valószínűleg a Breslau melletti Seitschba, a leubusi cizisterczita rend egyik birtokára költözött, hol atyja később községi soltész (scultetus) volt. Ennek 1471-ben bekövetkezett halála után még ugyanez év február 27-én a leubusi (Breslau mellett) cizisterczita kolostorba lépett, hol mint szerzetes 1480-ban még élt. Ez időből a boroszlói könyvtár egy asketikus, legenda és verses tartalmú könyvet bir tőle, melyet 1471—1480 között részint Leubusban a cizisterczita rend székhelyén, részint Guntersbergben a rend birtokán, részint pedig Ujezellben (Guben mellett) a rend egyik kolostorában másolt, s melyben a következő munkák foglaltatnak:

1. »Planctus S. Bernardi Clarevallensis Abbatis.« Colophon: »1471 in octava S. Bernhardi. Oysten mel fr. hiohanes bartphai zegyn barath wadyon.« 2. »Additio super planctum pii patris nostri Bernardi super ordine nostro Cisterciensi.« Colophon: »Scripta anno 1472 per fratrem Johannem Bartpha. Si Deus elingues faceret quoscunque bilingues, Una quippe die fierent plus quam centum Zacharie« 3 »Desolatio Coenobii Cameni-

\* Kiadta: Dr. Wattenbach V. Breslau 1861. 4°.

\*\* Monumenta Lubensia 21—59 l.

zensis « Colophon: »Frater Joh. Bartpha 1472.« 4. *Questio doctoris Jacobi de esu carniarum.*« Colophon: »Et sic est finis huius operis, pro quo deus sit benedictus in secula seculorum amen. In curia Gontirsberg a. i. d. 1472. in die S. Innocentum puerorum. fr. Joh. de bartpha. oretur pro eo unum Ave maria.« 5. »Tractatus b. Bernardi de monastica disciplina necessariis cunctis proficere in virtutibus desiderantibus.« Colophon: »Scriptus per fr. hioh. de Bartpha A. D. MCCCCLXXII. Orate pro misero peccatore. Scriptor mente pia petit unum Ave maria.« 6. »Tractatus de regimine proprie persone.« Colophon: »Laus tibi sit Christe quoniam explicit liber iste (Tractatus de regimine proprie persone) per. fr. hioh. 1472.« 7. »Homelie a S. Bernardi.« Colophon: »Explicit omelia quarta et ultima beatissimi patris nostri Bernardi a. d. MCCCCLXXII. scripta aut collecta modosupra scripto per fr. Joh. de Bartpha alias de Lubensi monasterio « 8. »Dolus mundi.« Colophon: »Expl. dolus mundi per fr. hiohannem anno etc. LXXIII. In Guntirsbergk.« 9. »Epistola fratris Mathei de aula regia monasterio « Colophon: »In noua cella. Anno 1473. Scripta per f. H. de Luben. alias bartpha.« 10. »Armatura monachorum et sanctimonialium.« Colophon: »Armatura monachorum et Sanctimonialium: 1473 in cella noua.« 11 Tabula utilis de peragenda confessione.« Colophon: »Tabula utilis de peragenda confessione et maxime pro novellis: 1473° in novacella.« 12. »Tractatus de eleccione.« Colophon: »Expl. feliciter per fr. Hioh. hung. de bartpha 1473 in die Aniani conf. atque pontif. In Luben.« 13. »Epistola perpulera de Jubileo annuo des Pabsts Nikolaus.« Colophon: »Epistola perpulera de Jubileo anno des Pabsts Nikolaus: 1475 quasimodogeniti fr. Joh. bartpha.« 14. »Annales Lubenses.«

Az itt felsorolt munkák colophonjai Bártfai Jánosnak nem csak másolói tevékenységéről tesznek tanúságot, hanem egyuttal élettörténetéhez becses adalékokat nyújtanak. Ezeknek kiegészítésére ide igtatom még másolónknak azon feljegyzését, melyben könyvének elején két férfi és két leánytestvérének haláláról, kik 1468-ban a pestisnek estek áldozatul, következőleg emlékezik meg: »anno domini 1468 mense februarii obierunt duo fratres mei Michael et Martinus in peste cum duabus pulcherrimis virgunculis, quarum anime requiescant in sancta pace.« Utolsó feljegyzése 1480-ból való; ebben a szerzetes atyákat arra kéri, hogy érte, ki e munkákat a monostorban összegyűjtötte, imádkózzanak.\* Végre megjegyzem, hogy Bártfai könyvéből az 1., 2., 3. és 14-ik szám alatti munkákat kiadta Dr. Wattenbach a már többször említett Monumenta Lubensia-ban, honnan mi is adatainkat merítettük. Figyelemre méltó még azon körülmény,

\* Monumenta Lubensia 21 l.

hogy Bártfai a colophonokban nem az atyja vezetéknévét (Schwarz) hanem a szülővárosát használja, s mindenhol magyarnak vallja magát; továbbá, hogy könyvének latin szövegében szórványosan magyar szók is jönnek elő, melyek reánk nézve a codexet még becsesebbé teszik. Kiváncos volna azért, hogy a codex magyar bibliographiai szempontból újlag megvizsgáltassék. Bártfairól még annyit, hogy neve irodalmunkban egészen ismeretlen, s a hazai olvasó közönség ez alkalommal találkozik vele legelőször. Köszönet érte a tudós Dr. Wattenbach Vilmosnak, ki nekünk e hazánkfiát a homályból napfényre hozta s közkinségévé tette tudományos irodalmunknak.

## XLIII.

Magyarországi Miklós 1474-ből.

E könyvmásolóra, Dr. Abel Jenő derék fiatal philologusunk, Fraknoi Vilmoshoz intézett egyik római levelében, hívta fel figyelmet. Eszerint Magyarországi Miklós egy XV. századi latin bibliacommentárt másolt, mely jelenleg a Vaticanában Cod. Ottob. lat. 26 jegy alatt őriztetik s a következő colophonnal bir: »Et sic est finis per fratrem Nicolai de Ungaria de Conventu Cassoviensi in conventu florentino anno dni. M<sup>o</sup> CCCC<sup>o</sup> LXXIII<sup>o</sup>.« Magyarországi Miklós tehát szerzetes volt, ki a kassai conventból került Florenzbe s itt írta 1474-ben a fentemlített könyvet. Neve irodalomtörténetünkben egészen ismeretlen; s mint könyvmásolót mi használjuk fel e helyütt legelőször.

## XLIV.

Privigyei János 1477-ből.

Egy eredeti magánlevele alapján, mely a muzeumi könyvtár »Thesaurus novus sermonum dominicalium« című XV. századi papircodexének (Cod. Lat. fol. 265 sz.) belborítékán maradt fenn, igtatjuk őt könyvmásolóink sorába. E levélben Privigyei János (Joan. de Priuidia) 1477-ben Beszterczebányáról (Nouo Solio) arra kéri többi között tisztelendő Prisco atyát, hogy küldjön számára papirost, hogy »Aegēdius Romanust« eredetiből leirhassa: »peto scedas mittatis mihi, Aegidium Romanum de ori-

ginali transcribere» etc. Ezen egykorú adat Privigyeiben egy oly másolót tartott fenn irodalomtörténetünknek, kiről ekkorig tudomásunk nem volt s kit jelen közleményünk hoz legelőször napfényre. Felsorol ugyan Fraknói Vilmos »Magyarországi tanárok és tanulók a bécsi egyetemen« című értekezésében egy Privigyei Mihály nevű magyarországi tudóst, ki 1430 és 1434-ben a bécsi egyetemen a bölcsészet tanára volt; Privigyei Jánosról azonban régi történeti emlékeinkben mit sem találunk.

## XLV.

Szalkai László 1489—90-ből.

Ismeretes róla, hogy mint esztergomi érsek hazánk legjobbjait a mohácsi csatában esett el. Mi ez alkalommal mint könyvmásolót kívánjuk bemutatni. Egy latin iskola könyve maradt ránk, melyet sárospataki deák korában az ágostonrendiek ottani tanodájában 1489—90-ben másolt s mely jelenleg az esztergomi főkáptalani könyvtár birtoka. A könyv 4-ed rétből áll, s tartalmazza mindazon disciplinákat, melyeket ez időben a Kisvárdai Antal igazgatása alatt virágzó pataki iskolában tanítottak. A kéziratot részletesebben ismertették Lányi,\* Toldy\*\* és Knauz.\*\*\* Bennünket azonban csak a tudomásunkra jött két colophon érdekel, melyekben Szalkai magát a könyvmásolójának vallja. Így a kézikönyv 167 levelén a naptár végén olvasható: »Finis est impositus huic libello in Saruspatak per me Ladislaum de Matezalca . . . in festo exaltationis sancte crucis hora quasi nona post prandium in crepusculo noctis anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo nono, pro cuius termino sancte Trinitati Immensas immortalesque gratias agere curabo.« — És egy másik helyen, mely Theodorus Ecclögait tartalmazza: »finit per me Ladizlaum de Zalca, anno domini 1490 feria quinta post epiphaniam.« Ezen két colophon alapján, melyekhez a nagybecsű kézirat egyéb

\* Magyar Egyház történelem I. 567 stb. l.

\*\* Toldy: M. Nemz. Irod. Tört. I. 101 l.

\*\*\* Kortan 120 l.

munkái kétségkívül még többet is fognak szolgáltatni, igtatjuk be Szalkai Lászlót középkori könyvmásolóink sorába, mely minőségben ekkorig még felhasználva nem volt.

## XLVI.

Milethincz Máté 1495-ből.

Mint othnyai (horvátországi) plebános egy latin miséskönyvet másolt, mely jelenleg a zágrábi könyvtár tulajdona. Dr. Römer Flóris érdemes régészünk, ki e könyvet a »Magyar Könyvszemle« 1876-ki folyamában ismertette (169—173 l.), nagy elismeréssel szól fényes kiállításáról s colophonját következőleg adja: »Explicit presens Missale per manus Mathei presbyteri de Milethincz plebanique S. Pauli in Othnya Anno Domini Millesimo quadringentesimo Nonagesimo Quinto.« A könyv iratási ideje tehát 1495, s Milethincz Mátéban egy egészen ismeretlen középkori másolót nyerünk, kit a hazai irodalomban ekkorig csak Kukuljevič Iván »Julijo Klovio« című legújabb munkájában használt fel.\* (5 l.)

## XLVII.

János Bonfin történetének másolója 1495 után.

E másolónak emlékét II. Ulászló király azon oklevelében birjuk megörökítve, melyben János másolót magyar nemesi rangra emeli azért, hogy Bonfin Magyarok Történetét híven és ékesen lemásolta. A nemesi oklevélben — melyet Pray után alább egész terjedelmében közlünk \*\* — Ulászló király János másoló érdemeiről meleg hangon emlékezik meg, s a ma-

\* A könyv teljes címe: Jure Glović prozvan Julijo Klouia Hrvatski Stinostikar. Zagreb 1878, 4<sup>o</sup>.

\*\* Pray György: Dia tribe in Dissertationem historico — criticam de S. Ladislae Rege. (Posonii et Cassoviae 1772, 123—124 l.) című munkájában ez oklevelet következőkép közli: »Nos Wladislaus etc. Cum nihil fidelibus obsequiis Principi gratius esse debeat. solaque fides inter ceteras virtutes multum suo jure promereri videatur, nihilque a regia dignitate, ipsa ingratitude magis debeat esse alienum, idcirco decoris nostri in exornanda fidelitate Joannis... Scriptoris... fides et assiduitas, qui Historiam Hungaricam ab Antonio Bonfinio editam, fideliter descripsit, nuperrime venisset

gyar nemességet nemcsak reá és utódaira, hanem atyjára és testvéreire is kiterjeszti. Ez oklevél jogcímet ad Jánosunknak arra, hogy őt, anélkül hogy származását kutatók, a hazai középkori másolók sorába fölvegyük. Nevét említik Pray után Toldy és mások. Mivel azonban Pray II. Ulászló oklevelét a forrás és évszám megnevezése nélkül közli, azt az eredetivel összenem hasonlíthattam; nincs tehát tudomásom arról, hogy az armális mely évben bocsátatott ki. Tekintve azonban azon körülményt, hogy II. Ulászló király 1494. évi számadás könyvében (kiadta Engel) Fülöpnek a madoccai apátnak, mint miniatornak Bonfin munkája festéseért 60 frt tiszteletdíj van utalványozva, továbbá hogy ugyanezen számadáskönyvben a Bonfin munkájához szükséges hártavásárlások is fordulnak elő, következtethetjük, hogy Bonfin munkájának lemásoltatását ez időtáiban kezdték meg. Mivel pedig Bonfin a Magyarok Történetét egész 1495-ig vezeti le, János másoló leírását ennek csak ezen év után végezhetette be, a nemesi oklevelet tehát csak 1495 után nyerhette.

#### XLVIII.

Budai Miklós a XV. századból.

A károlyfehérvári Batthyányi-könyvtár egy »Concionale de Sanctis« című latin prédikációs könyvet bir tőle, melyet Veszely Károly, a Gyulafehérvári füzetekben, (Kolozsvár 1861., 121 l.) »XV. századi, kitűnő nagy betűkkel irt pergamen codexnek« ir le. Ennek colophonjában a másoló megnevezi magát a következő versekben:

»Hec scripsit scripta scriptor Nicolaus de Buda  
Merces aeterna sibi detur in arce superna«

in mentem, ejus fideles et elegantes labores immuneratos praeterire nequimus quos non tam alieno, quam nostro testimonio, sat hactenus exploratos habuimus. Quare eum . . . in Nobilitatis ordinem numerandum esse, et jure, et sponte censemus. Quin etiam non modo Joannem . . . sed ejus gratia-patrem suum, ceterosque fratres ejus et haeredes omnes cum universa posteritate, perpetuo hoc honore honestandos esse arbitramur. Orsinde Joannem . . . patrem, fratres et haeredes omnes cum universa posteritate in Nobilium ordinem — autoritate nostra ita creamus, adscribimus et annumeramus ut ex hoc tempore iam semper pro Nobilibus habeantur, haud secus, atque si ex antiquo nobili sanguine prodiissent. Propterea haec arma et nobilitatis insignia concedimus et donamus, quemadmodum in capite privilegii picta sunt etc.«

A codexet föntebbi czime alatt felsorolja Beke Antal is, a Batthányi könyvtár kézíratairól közrebocsátott jegyzékében, (Károlyfehérvár 1874. 14 l.) de Budai Miklóst mint könyvmásolót mi használjuk fel legelőször.

### XLIX.

Jodocus látókövi karthauzi zárdafőnök a XV. század végén.

Szepesmegyei wagendrüszeli származású, ki a XV. század végén karthauzi tanárból, a szepesmegyei sz. Jánosról nevezett látókövi zárda főnökévé választott, s mint szorgalmas könyvmásoló tűnt ki. (*Chronica Anonimi Carthusiani de Lapide. Refugii in Scepusio. Wagner Car. Analecta Scepusii Bécs, II. köt. 78 l.*) A névtelen karthauzi krónikája könyvmásolói tevékenységéről következőleg emlékezik meg: »Ipse in scribendis libris fuit sedulus, scripsit enim duo Antiphonaria et duo gradualia in papiro et quamplures alios libros ecclesiasticos.« (*Anal. Scepus. II. 78 l.*) Eszerint tehát Jodók két Antiphonalét, két gradualét és számos egyházi könyvet másolt, melyek a látókövi zárda XIV-ik század eleje óta fennállott könyvtárát jelentékenyen szaporították. Mint könyvmásoló ekkorig felhasználva nem volt.

### L.

Pécsi Jakab a XV. századból.

Névét a bécsi császári udvari könyvtár: »*Aristoteles Physicorum libri 8*« című XV. századi hártýakézirat tartotta fenn, melynek colophonján olvasható: »*Per manus Jacobi de Quinqueecclesiis.*« Ki legyen ezen Pécsi Jakab, kivel középkori irodalomtörténetünkben egy egészen ismeretlen név jut felszínre? Ennek federítését a jövő buvárlatoktól várjuk. (*Tabulae codicum manuseriptorum etc. Bécs I. 44. l.*)

## FELVIDÉKI KÖNYVTÁRBÚVÁRLATOK.\*

### III.

Szepesmegye minden nevezetesebb városát útamba szándékozván ejteni, Iglóról a megye fővárosába, Lőcsére hajtottam, hol legelőbb is a kir. kath. főgymnasiumba mentem. Ez intézet derék igazgatójának, Halász László úrnak köszönhetem, hogy Lőcse műemlékeit és könyvtárait szives kalauzolása mellett megismerhettem.

A lőcsei kir. kath. főgymnasium könyvtáraiban kizárólag újabb művek vannak. 1878. júl. 29-én a tanári könyvtárban volt 1830 kötet és 2329 füzet, összes értékök 7758 frt 95 kr.; az ifjúsági könyvtárban 1179 kötet és 287 füzet, 1881 frt 87 kr. értékben. Ezeken kívül 171 darab történelmi és földrajzi anszer van elhelyezve a könyvtárban, melyek összes értéket 817 frt 5 kr.

A könyvtárak őre Travnicsek Hubert rendes tanár, ki lelkiismeretesen, a legnagyobb rendben kezeli a reábízott gyűjte-

---

\* Mielőtt cikkemet folytatnám, a »Századok« májusi füzetének egy incorrect kifejezését kell helyreigazítanom. A »Századok« ismertetvén a Könyv-Szemle legutóbbi füzetét, azt mondja, hogy »beszámolok« felvidéki búvárlataimról. Beszámolni megbízónak szokás; engem pedig senki sem bízott meg, s ha föl nem szólítanak rá, nem is teszem közzé jegyzeteimet. Félreértések elkerülése végett, kötelességemnek tartottam e csekélységet fölemlíteni. Mert nagy a különbség, ha valaki a maga költségén kevés időt töltve egy-egy helyen, tisztán az ő rá nézve érdekes adatok után nyomoz, meg a közt, ha más pénzén, s célzatosan kitűzött egy irányban huzamosan kutat. Amaz érdekesebb a búvárra, s érdektelenebb a közönségre nézve emennél megfordítva áll a dolog. Szolgáljon ez egyúttal közleményeim ziláltságának mentségére.

ményeket. A tanári könyvtárat 24, az ifjúságit 14 szak szerint osztályozta, minden ötödik évben új lajstromot készít, két évenként pedig egy-egy pótleltárat. Nyomatott rovatlapjain a következő címek fordulnak elő: Folyó szám. Beszerzési idő. Régi leltár száma. A tárgy megnevezése. A beszerzési ár öszvege, frt. kr. Jegyzés. Az ívek alján: Múlt évi maradvány, kötet, füzet. Új beszerzés, kötet, füzet. Legvégén, végkimutatás.

A feloszlott lőcsei ág. h. e. v. lyceum könyvtára minden tekintetben ellentéte az előbbennek. Amaz merőben modern könyvtár, ez kizárólag régi művekből áll; amaz példás rendben van fölállítva, ez példátlan rendetlenségben hever az ág. h. e. v. nagytemplom északi fülkéjében. A kötetek számát 6- vagy 8000-re becsülöm. A jelen század első felében készített, ívr. lajstroma használhatatlan.

Szépréti, egyházi gondnok úrral húzamosabban böngészgetünk a könyvek között, s a mi érdekesebbet találtam, im itt közlöm. Incunabulák:

Velenceze, 1499. Cím: Polydori Vergilii Vrbinatis De Inventoribus Rerum Libri Tres. Végén, a 88. levélen: Polydor Vergilii Vrbinatis de Inuentoribus rerum opus Magister Christophorus de Pensis impressit Venetiis Anno humanitatis Christi. M. CCCC. LXXX. VIII. Pridie Kalendas Septembris. — 4-r. Editio originalis. Panzer, III. 556. Hain, 16.008.

H. n. 1503. Sermones Sacri Pomerii de tempore (impress Anno 1503.)

Lipcse, 1508. Petri Lotichii Secundi Poemata omnia. Lypsiae, 1508. — Brunet: Manuel du libraire. Paris, 1862. T. III. p. 1181. szerint ez eredeti kiadás ritka, de csekély értékű

Velenceze, 1512. Missale secundum chorum alme ecclesie Strigoniensis. Urbanus Keym Librarius Budensis. Kolophon: Uenetijs accuratissime impressum. In Edibus Petri Liechtenstein Coloniensis Germani. Impensis vero Urbani Keym Library Budensis. Anno Virginei Partus 1512. Die 3. Augusti. — K.-ívr. Knauz: Libri Miss. ac. Brev. p. 42. összesen 9 példányt ismer e kiadásból.

H. n. 1518. Almanach noua plurimis annis venturis inseruienia. Per Joannem Stoefflerinum Justingensem et Jacobum Pflau-

men *Ulmensem accuratissima supputata etc. Ephemerides anno dominice incarnationis 1518.* — Panzer nem ismeri.

A török-magyar háborúra vonatkozó röpirat- és újságirodalom igen szépen van képviselve. Hasonlóan a külföldi és hazai dissertatio-irodalom, mely utóbbi különösen érdekes azon körülménynél fogva, hogy itt meglevő termékei, csaknem kizárólag felvidéki könyvsajtók alól kerültek ki. A ritkább példányok közül főlem-litendőnek tartom a következőket.

Steph. Omasztha Trenchinus. *De constitutione rhetoricae.* Pragae, typ. Paul. Sessy Anno 1615.

Zachar. Lani, antistes Trenchin. *Pseudo spiritus Posonien-sis sive discursus ex S. Scriptura.* (Typ. Trench.) Anno 1643. Terjedelme P, ívsz.

Andr. Fitkowini, Batthoviâ-Ung. *De justificatione hominis peccatoris coram Deo.* Wittb. ap. Jo. Haken, A. 1643.

Georg. Czebanius Lipto-Teuto-Lipsch. *Disputatio de triplici Dei cognitione.* Trench. Typ. Dorotheae Vocalianae. 1647.

Joann. Okolycznai. *Tripartiti operis Hung. compendium.* Leutsch., Laur. Brewer. 1648.

Georg. Melochowski Melochovien. gymn. alumn. *De omni praesentia carnis Christi in persona.* Barthphae, Jac. Klösz, 1650.

Andr. Hrwat gymn. Trench. rect. *Responsum responsioni Patakianae oppositum.* 5. jul. 1652. Trench. Typ. Laurentii Benjamin ab Hage.

Andr. Hrwat. *Responsum appendici maledicae.* 20. sept. 1652. Trench. L. ab Hage.

Nicletzius, Tot-Lipschens. *Dissertatio de clericorum potestate.* Trench. Typ. Nicodemi Czizek. A. 1655.

August. Serpilius, Caesareopol. Hung. *De bello.* 19. marcii, 1664. Wittbg. Mich. Wendt.

Chr. Seelmann Pfarr. v. Leutschau. *Himmelfahrts-Fest Matthiae Gosnovicer Richter v. Leutschau.* Leutsch. Sam. Brewer, 1669.

Matth. Christoph. Hung. Senator Wittebergensis. *Exercitium juridicum de testimonio.* 23. oct. 1673. Wittb. Typ. Hakianis.

Mich. Liefmann, sup. in Oberung. *Ehrengedächtniss-Säule des Christ. Seelmann Pfarr. v. Leutsch.* Wittbg. bei Joh. Sig. Ziegenbein (1675). Mindössze két levél, 4-r.

Memoriae aeternae Chr. Seelmanni. Wittb. Joh. Sigism. Ziegenbein. 1676.

Régi magyar nyomtatvány igen sok van a könyvek között. Szabó Károly, ki 1872-ben járt itt, 26 régi magyar munkát talált benne, pedig maga mondja könyvtárbúvárlatairól a »Századok« 1872. 692—694. lapjain közzétett jelentésében, hogy nem kutathatta át egészen. A löcsei Brewer-féle nyomda termékei nagy tömegben fordulnak elő, különösen az iskolai kézikönyvek, melyek közül, Szabó Károly szerint, négy darab unicum.

Az irattárban nyolcz darab kemény kötésű könyv vonja magára figyelmünket. Ezek latin nyelven vezetett tantárgyi naplók vagy osztálykönyvek, melyekben 1733-tól fogva részint a bevégezett tananyag van kimutatva, részint a tanmenet van szem elé állítva. Az 1733,4-ki tanévről szóló kimutatás részletes, óránkénti, s a naplók ily módon vezettettek egész 1745-ig. Később a befejezett tananyagot tartalmazó kimutatás, mellőzve a naponkénti följegyzést, két-két hétre, sőt utóbb egy vagy több hónapra terjed, míg végre 1798 9-től egész a befejező 1817-ik évig, csupán a megelőző félévekben tárgyalt tananyag rövid átnézetére szorítkozik. Alakjuk nagy ívrét, mongol formába hajtva. E gyűjtemény érdekessége megítélhető azon szemelvényekből, melyeket Kupetz Lycurg igazgató közölt belőle: A löcsei m. k. állami főreáltanoda értesítvénye. 1875. 21—29 l.

A löcsei minorita és a főreáltanodai könyvtárakat már nem tekinthettem meg. Kifogytam az időből, s Szepesváralján keresztül Eperjesre hajtottam.

Az eperjesi salvatorianus ferenczrendi kolostor könyvtára egy ablaktalan sötét előszobában s egy kicsiny szobában van elhelyezve. A helyiség igen alkalmatlan: sötét és nyirkos. Kizárólag régi könyvtár, lehet benne vagy 1500 kötet, köztük a következő incunabulák.

Velenze, 1487. Angeli de Clavasio: Summa angelica de casibus conscientiae. Kolophon: Opus quoque hoc Angelicum arte: opera et impensis non minimis: maxima cum emendatione Nicholaus Franckfort germanus Impressione Anno salutis. 1487. Kalend. 3. Nouembris compleuit: Uenetijs. Deo Gratias. — Igen szép példány, 4-r. goth. 369 szedett lev. Panzer III. 239. Hain 5383. említik, de legszabatosabb leírása: Codicum saec. XV.

impressorum qui in reg. bibliotheca Borbonica adservantur Catal. Neapoli, 1828. T. I. p. 198.

Augsburg, 1487. Kolophon: Hie endet sich daz büch der heyligen... Gedruckt in Augspurg von Hansen Schönsperger am fritage vor sant Veitz tag des jar do man zalt nach Cristi gepurt M. CCCC. vnd im lxxxvij. jar. — Szép példány, képekkel; ritka lehet, mert Panzer nem ismeri. Fidelis Butsch cxv. Cat. (Drucke des XV. Jahrhunderts.) Nr. 23.

Strassburg, 1493. Sermones de Sanctis Thesaurus Novvus dictus. Kolophon: Opus perutile sermonum de sanctis per circum anni Thesaurus nouus nuncupatum impressum Argentine per Martinum flach Anno domini MCCCC. XCIII. finit feliciter. — Szép példány, k. ívr. goth. 480 lev. Sokban eltérőleg írja le Schnizer, III. p. 46. Panzer. I. 49.

Velencze, 1496. Sermones declamatorii prestantissimi Roberti Liciensis: ex seraphico Minorum ordine: etc. Az első levélen, az előszó után: Impressum Venetiis per Georgium de Arriabenis Mantuanum. M. CCCC. LXXXXVI. die XV. Mai. — Csekély különbséggel említik Maitt. p. 615. Panzer. III. 392. Butsch. Nr. 130.

Nürnberg, 1496. Kolophon: Explicit Legenda Lombardica Jacobi de Voragine ordinis predicatorum Episcopi Januens. Impressa Nuremberge anno domini M. CCCC. XCVI. Sequuntur legende adiuncte. — Expliciunt quorundam sanctorum legende adiuncte post Lombardicam hostoriam (!): impresse Nurnberge Anno domini M. CCCC. XCVI finite in vigilia Pasche. — Ivr. goth. teljes példány. Sulzbachi Stuchs György nyomása. Seemiller, IV. p. 74. Panzer, II. 223. Graesse, VI. 396.

(Köln, év n.) Questiones perutiles super tota phylosophia naturali magistri Joannis de Magistris doctoris parisiensis cum explanatione textus Aristotelis secundum mentem doctoris subtilis Scoti. — 4-r. 200 lev. ép péld. Hain, 10445 szerint e mű Kölnben Quentell Henriknél nyomtatott, ki 1479—1500 ig dolgozott.

Velencze, 1498. Az első levélen: Incipit secunda pars quadragesimalis: editi per fratrem Bernardinum de Busti ordinis minorum: ac verbi dei predicatorem: quod Rosarium sermonum appellatur. Kolophon: Impressum.... Venetiis.... per Georgium de Arriabenis ab anno incarnationis dominice. M. cccc lxxxx

viii. xvii. Kalen. Septembris. — K. ivr. a közepe ki van égve, s egész a ZZ ívszámig van meg. Hain, 4163.

V e l e n c z e, 1499. Sermones quadragesimales de vitys Reuerendi Patris fratris Antony de Bitonto: ordinis minorum de obseruantia: exacta cura et diligentia reuisi emendatique: iussu et impensis Nicholai Frankforth. Arte item Johannis hertzog impressoris In venetiarum urbe: felici numine expliciunt. Anno natiuitatis christi post millesimum quaterque centesimum nonagesimonono. XVI. Kalendas Martij. — N. 8-r. Hain, 3223.

H. és év n. XV. száz. Kolophon: Explicit tractatus minoricarum. d. Bartoli de Saxoferrato civis Perusini. — Talán azonos a Hain, 2634. említette Tractatus varii-val.

H. és év n. XV. száz. Az első levélen: Sermones vademecum de tempore et de sanctis per figures vtilis. A második levélen: Incipit vademecum fratris Iohannis. decretorum doctoris et abbatis Uincellensis. de collationibus dominicis et festiuis. — 4-r. H<sub>6</sub> ívsz. teljes példány. Hain 9432.

H. és év n. XV. száz. Pomery Sermones in Dominicas et Festa Totius Annj. — 4-r. Beszédek három részben. A példány csonka, némely helyt írással van kiegészítve; tulajdonkép a szomszéd sebesi kolostor tulajdona. A XVI. században ezt az átkozódást írták a táblájára: »Maledicta sit illa manus, et nunquam sit benedicta, quae lacerat talia scripta.«

N ü r n b e r g, 1502. Sermones parati de tempore et de sanctis. Impress. Norimbergae per Antonium Coberger. Anno MDII. — K. ivr. goth. R<sub>6</sub> ívsz. Teljes példány, 81 beszéddel. Thott. VII. p. 25. Panzer VII. 440.

H. n. 1502. Kolophon: Sermones aurei exc. doct. Petri Hieremie. Dil. cura Jacobi Britanici calcogr. et sol. castigat. Dr. fratris Hier. de Bargnano digesti die VIII. Oct. MDII. — 140 lev. Tábláján rézmetszetű etiquette, melyen: Liber Bibliothecae Bartphanae; közbül czímer, alatta: insignia civitatis Bartphae.

H a g e n a u, 1503. Bernard. de Busti: Rosarium sermonum praedicabilium. Kolophon: Prima pars sermonum predicabilium Rosary. Impressa et diligenter reuisa in imperiali oppido Hagenaw per Industrium Henricum Gran inibi incolam: Impensis et sumptibus prouidi Iohannis rymman. finit feliciter. Anno ab incarnatione domini Millesimo quingentesimo tercio. Kal. IX. Aug. — Teljes példány.

Basel, 1516. Homilie hoc est conciones populares sanctorum ecclesie doctorum Hieronymi, Ambrosii, Augustini, Gregorii et aliorum. Basileae per Joannem Frobenium diligenter excusae An. M. D. XVI. — Iv. Panzer VI. 198. Stockmeyer u. Reber: Beitr. zur Basler Buchdr. S. 102.

Krakó, 1518. De anima Aristotelis per magistrum Mich. de Uratislauiam cracouiensem. canonicum. Impr. Joan. Haller Cracouiensis. Anno 1518. — 4-r. S<sub>3</sub> ívsz. Ritka lehet, mert a könyvészet irodalomban nem található.

Nürnberg, 1519. Opera Beati Fulgentii Aphri. It. Opera Maxentii. Norimbergae apud Kobergerum, Kal. Jan. 1519. — Iv. kerek bet. Teljes példány. Panzer. VII. 461.

Régi magyar nyomtatvány mindössze néhány darab van, s azok is jobbára elrongyolott példányok. Ilyenek: Beythe Istvánról Eztendő által való Vasárnapi Epistolák. Németujvár, 1584. Szabó K. 212. — Beythe: Az Zentők Fő Innepiről való Evangéliumok. Németujvár, 1584. Szabó K. 213. Mind a kettő elől-hátul csonka. Egy ép és egy csonka Káldi Biblia. Bécs, 1626. Szabó K. 551.

A magyar nyomtatványok közt legérdekesebb két ponyvairodalmi termék, melyek mintegy kiegészítik az általunk a »Könyvszemle« idei évfolyama 96—98 lapjain közzétett e fajta productumok sorozatát.

A kassai Három Bajnokoknak, Krisinusnak, Pongrácznak, És Grodecziusnak Vérek bársonyával ékesítettetett Virtusok, Az Az Eletek, És Halálok, Méltóságos Groff Forgách Pál Urnak, etc. költségivel ki bocsátatott. — Nagy Szombatban az Academiai bötűkkel Fridrik Gall által. 1731. 12-r. 86 lap.

Négy világító úrnapi lámpások. Irta P. Telek József, franc. P. Kalocsán. nyomtatott érseki bötűkkel Wagner József által. — 4-r. Wagner 1767-től fogva volt első érseki nyomda-művezető Kalocsán.

Az eperjesi evang. ker. collegium könyvtárában is van egy ilyen ponyvairodalmi termék, melynek címe:

Zöld Martzi, Betskereki, Palatinszky, Barna Peti és Kovács Imre életeknek rövid leírása. Megbővítve hozzáadattak a szereplője nótái, és egymástól való elbűsúzások. (Vágtató csikós, fametszvényben.) Nyomtatott Ebben az Esztendőben. — 8-r. 16 lap. Nyomdai kiállítása után ítélve, e munka alkalmasint Landerer Anna budai nyomdájában, a jelen század második vagy harmadik tizedében került ki a sajtó alól.

*Ballagi Aladár.*

## RITKA ROMÁN BIBLIA A M. NEMZETI MUZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Densusianu Miklós.

Budapesti tudományos kutatásaim között, a Nemzeti Múzeum könyvtárában egy régi román bibliára hívták fel figyelmemet, a mely Erdélyben Szászvárosban 1582-ben nyomtatott és a muzeumi könyvtárnak egyik ritkaságát képezi.

E bibliát kívánom e lapok t. olvasóival megismertetni.

E könyvnek »Palia« vagyis 'ó' szövetség a címe; a colophon szerint Erdélyben Szászvárosban 1582-ben cyrill betűkkel nyomtatott, s kis ívrétben összesen 159 levélből áll. Kötése, a hátsó rész kivételével, egykoru, a fatáblákat préselt barna bőr borítja, mely az eredeti rézcsattokból egy kapocsrészt mutat fel.

A könyv provenientiájára nézve, a boríték belső lapján a következő egykorú feljegyzést találjuk: »Praesentem Sacrum librum Biblia, Valachico Idiomate Typis editum inter antiquitates non mediocriter numerandum Inclitae Regni Hungariae Celebris Bibliothecae dono offero 26 a mensis Julii 1814. Joannes Molnár de Müllersheim Doctor et publ. ordinarius Professor morborum oculorum in Lyceo academico claudiopolitano.« Eszerint a biblia Molnár János kolozsvári tanár ajándékából 1814-ben került a Nemzeti Múzeum könyvtárába.

Tartalmára nézve magában foglalja Mózes első és második könyvét, az ugynevezett 'Bithia,t és 'Ischodlt, melyeknek román nyelvre való fordítását, — mint a szövegben olvassuk — Michaiu Tordasiu akkori erdélyi román püspök négy román tudós segítségével eszközölte. Az első könyv 84, a második 75 levélből áll, melyek quaterniók szerint vannak jelölve. Az egyes fejezetek fölött majuscula felírások a lapszéleken nyomtatott schóliák láthatók. Ezeken kívül a felső lapszélek felírásai az illető könyv címét jelölik. A biblia aránylag igen jó állapotban van. Mózes I-ő könyve egészen teljes, a II. könyvben azonban a 145. és 146-ik levél felső része és a 155-ik levél egészen hiányzik, mely jelenleg tiszta papirossal van pótolva.

Tekintve azon körülményt, hogy Cipariu H. kanonok ur »Analecte literarie« czimü munkája szerint ezen biblia-kiadásból csak két csonka példány ismeretes, melyeknek egyike az ő, másika a károlyfehérvári püspöki könyvtárban talál-tatik, föltehetjük, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtárának ezen harmadik példánya az eddig ismert szászvárosi 1582-ki román bibliák között a legteljesebb s méltán a ritkaságok közé sorozható.

Reánk nézve legérdekesebb a bibliának utolsó levele, mely a könyv kiadójának epilógusát tartalmazza, s rövid vonásokban annak genesisét adja elő. Ez epilógusnak bennünket érdeklő része magyar fordításban így hangzik: »Báthory Zsigmond, Isten kegyelméből erdélyi vajda idejében ajánljuk ezen általunk ki-adott két könyvet, úgy mint: »Bithia,,t és 'Ischodl,t a hirneves hősnek Geszti Ferencz zászlós úrnak, Magyarország és Erdély választott hadnagyának Déván, hogy ezen két könyvet szívesen fogadja addig is, míg Isten segélyével a többi könyvek \* kinyo-matni és kiadatni fognak. Nagyságos Geszti Ferencz ur egész erejéből több hozzátartozó jó embereivel együtt segítette ezen két könyvnek kiadását, s velök titeket román testvérek meg-ajándékozott, azért imádkozzatok az Istenhez ő Nagyságaért.

Én Diacu Sierban, Isten kegyelméből a typographia nagy-mestere, Diacu Mariannal együtt kezünkhöz vettük e könyveket, s elolvassván, ezeket nektek román testvérek kinyomattuk; ol-vassátok ezeket, mert bennök drága gyöngyöket s végtelen kincset találtok s megfogjátok belőlök tanulni, hogy Isten a jó-tetteket jutalmazza, a gonoszakat pedig megbünteti.

Nyomattak e szent könyvek 1582. évben Julius 14-én Szászvárosban.«

E szerint a biblia Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem ide-jében Geszty Ferencz erdélyi zászlós ur költségen, Sierban Diacu és Marian Diacu szászvárosi nyomdászok műhelyében 1582-ben nyomtatott. E két utóbbiban irodalomtörténetünk két ismeretlen XVII. századi erdélyi nyomdászszal gyaporodik.

Megjegyzem még, hogy e biblia bibliographiai és irodalom történeti fontosságán kívül főleg nyelvészeti beccsel bir, s így mindenesetre érdemes, hogy szakfőrfiaink vele foglalkozzanak.

---

\* Ez alatt Mózes többi 3 könyve értendő.

## BUDAPEST BIBLIOGRAPHIÁJA.

Közli: Némethy Lajos.

Budapest bibliographiájának összeállításában koránsem akarjuk magunknak az elsőséget arrogálni. Többen fáradtak már ez irányban, így: Hammer József »Geschichte des osmanischen Reiches.« Pest, 1830. VI-ik kötet, 736 lap. Linzbauer »Die warmen Heilquellen von Ofen.« Pest, 1837, a függelékben. A Széchényi könyvtár catalogusainak szerkesztői 1800—1807. az indexekben Kilián által kiadott »Fremdenführer« a bevezetésben. Palugyay Imre »Buda-Pest leírása«, Pest, 1852. 278. és 549. l., úgyszint a »Századok«-ban, 1870-ben, Nagy Iván, IV. 89., 191. ezekhez pótlékkal járult Ipolyi Arnold u. o. és Harmath Károly IV. 565 és VI. 62. Mindezek szűkebb keretbe szorították tárgyukat, azért kívánatossá lőn ezen irodalom terjedelmesebb felkarolása, a mi e munkálat célja

Az összeállításban azon szempontból indulván ki, hogy az irodalom egyszersmind a történelem visszatükrözése; az idő szerinti sorrendnek adtunk elsőséget minden más sorrend előtt. Könnyebb áttekintés végett az egész gyűjteményt két csoportra osztottuk: önálló és nem önálló művekre. Az elsőben csupán oly műveket vettünk föl, melyek vagy általán Budapestről vagy pedig annak egyes nevezetesebb mozzanatáról kizárólag tárgyalnak. Minden melesleg e tárgyhoz szóló művet a második csoportba osztottuk.

### I.

#### Ö n á l l ó m ű v e k.

(1501—1599.)

1501. Hupfauf Mátyás. Die Ordnung zu Ofen wider den Thureken gemacht durch vnszern aller heiligsten vatter den pabst. Colophon: Mathias Hipf (Hupfauf) de Argentia (Straszburg) kis 4-r. 8 számozatlan lap. 3 fametszettel. (A.) \*

\* A könyvtárakat, melyekben a felsorolt műveket találtam, rövidség végett következő betűkkel jelzem: A. = A M. tudományos Academia. C. = Nemzeti Casino. E. = A budapesti tudományos egyetem. F. = Föld-

1514. Ain grosz Wunderzaichen, das do geschehen ist durch das Kreutz, das ain Cardinal hat ausz geben inn dem gantzen Hungarischen Land wid' die Turcken. Belöl mint czím: Auszug ausz ainen brieff von Offen der an dem 25. tag des May in Wien geantwurt ist vnd am IIV tag Juni gen Augsburg. H. és év nélkül, kis 4-r., 8 számozatlan lap. (M.) Összesen hatféle kiadásban jelent meg.

1527. Warh. Anzeygen, Königl. Mayestet zu Hungern und Boheim u. s. w. Hörzug, von Wyen ausz in Hungern, bisz auff ein halb meyl vnder Ofen u. s. w. 1527. H.n. 4-r., 8 szatlan l. 1 fametszett. (A. M.)

1541. Wahrhaftige Anzeygung, wie es im Lager vor Ofen ergangen ist 1541. H. n. 4-r., 12 számtlan l., czímfametszett. (M)

1541. Meldemann Miklós. — Eine ware Contrafactur oder verzeychnusz der kön. stat Ofen in Ungarn jn belagerung samt dem unglückhafftigen Scharmützel des pluturstigen mit königlichen Heerlager im September des 1541. jars. Ez alatt a fametszet 5 oldalon és 15 versszak. »Schav an ein war Contrafactur« stb. kezdettel és »das wünscht von Nürnberg H. S.« (Hans Sachs) végzéssel. Egy más kiadás ívréten. (A bécsi cs. k. udvari könyvtárban.)

1541. Rabucher Lőrincz. — Gewisse zeitung, wenn der Turckische Tyran in Hungern ankomen, auff welche tage vnd wie oft die Türcken vnsern Lager gestürmet, vnd wie die vnsern sich zur Gegenwehr gestellt, vnd ritterlich gewehret u. s. w. doch endlich von der Menge und Macht der Barbarorum vberweldigt, das meisteteil von jnen nidder gelegt, vnd wie vnd wenn Pescht erobert u. s. w. H. és év n., kis 4-r., 16 számtlan l. (A.)

1541. Neue Zeyttung von dem Thyrannen des Türckischen Kayzers Oberster Feld Hauptmann vnnd verwalter in Kriegischen weysenburg, mit namen Machmatweck, wie er zu Pescht mit sambt seinem mithelffer ein Münch des Pauliner Orden, mit Na-

---

tani Társulat. G. = Gazdasági Egyesület. M. = Nemzeti múzeum. N. = saját gyűjteményem P. = Polytechnicum. St. = A fővárosi statisztikai hivatal és T. = A Természet Tudományi Társulat. A többieknél az egész czím ki van téve.

men Frater Jörg in Ofen oberster, wieder das Christliche blut rath vnd that dazu geben, auch persönlich selbst da gewest, gehandelt, wie hernach volgt. H. és év n. 4-r., 4 számtlan l. (M.) Még más kétféle kiadása van, hat-hat levéllel.

1541. Warh. Neue Zeyttung, wie es in Vngern zwischen deme kriegsvolke der Deutschen vnd Türcken ergangen ist, im Jahr 1541. u. s. w. H. és év n. 4-r. 16 számtlan l. — Budának 1541. évbeli máj. 3-tól, augusztus 26-áig Rogendorf által történt ostromát írja le.

1542. Treffentlicher vnd hochnützlicher Anschlag, bündtnus vnd veraynigung, durch die . . . Herzoge zu Sachsen, Margrafen zu Brandenburg vnd Landgrauen zu Hessen u. s. w. des Türckenzuges halber furgenummen, bedacht vnd berathschlagt. Auch was anzal Kriegsvolks u. s. w. der Schlisschen Fürsten vnd stand gesandten Instruction vnnnd beuelch, obgerürten Türkenzug vnd hilff belangend. 1542. Colophon: Nürnberg, gedr. d. Georg Wachter. 4-r. 20 számtlan l. (M.) Budának 1542-ben Brandenburgi Joachim örgróf által történt ostromát írja le.

1542. Vier warhafftige Missiue, eyne der frawen Isabella Königin vnd nachgelassene Wittib in Vngern, wie vntreulich der Türck vnd die jren mit jr vmbgangen. Die ander, eyns so in der belagerung bey der Königin im Schloss gewaszt, wie es mit Ofen vor vnd nach der belagerung ergangen. Die dritt, eyns Vngern vor Gran wies jetz zu Ofen zugehe. Die vierdt, des Türkischen Tyrannen an die Siebenbürger. Aus dem Latein inns Teutsch gebracht Anno MDXLII. H. n. 4-r. 24 számtlan lap. (M.) Ezen kívül van még egy második kiadás szintén 24 számtlan 4-rétű lapon, de kissebb nyomással. (M) (Latinul megjelent: Reusner Miklós-nál »Epistolarum Turcicarum« etc. Libri XIV. Francofurdi ad Moen 1598—99. 4-r. Lib. IX. 4—11 l. és a Türkische und Ungarische Chronica zu finden in Nürnberg bey Paulus Fürsten. 1663. ivrét. 174. §. 249 lap.

1542. Sachs János (Hans Sachs). Das Lied von Pest. Zu finden bei Georg Steinbach in Nürnberg. Ivret 12 tizsoros versszakokkal. (M.)

1542. Ware New Zeitung vom Türcken. Durch einen Glaubwürdigen Man der damit und dabey gewst. Aus Vngern einem guten Freund zugeschrieben. (20. Aug. 1541.) Item, andere New zeitung, aus Venedig geschrieben, vom Türcken und

Frantzosen, 3. Jenner 1542. Mehr noch andere zeitung, vom Babst aus Rom geschrieben. (27. Dez. 1541.) H. n. 1542. 4-r., 20 számtlan l. (A.) Ezek elseje az 1541-ben Budán lefolyt eseményekkel foglalkozik.

1578. Neue Zeitung aus Hungaren von Ofen und Pesst, geschehen im 1578. Jar. H. n. ívrényi lap, a tüzes esőt ábrázoló fametszettel. (Zürichi könyvtárban.)

1579. Warhafte Beschreibung des Zorns und Exekution so Amurath der Türck. Keyser newlicher Zeit an den Bassa zu Ofen, vnd noch an andern dreyen Begen, ergehen lassen Nürnberg 1579. 4-r. (Hammer.)

1579. Ernstliche Straff des Türkischen Keyzers. Wahrhaftige Beschreibung stb. mint az előbbi, és még egy harmadik kiadás is csak apróbb betűkkel. (Hammer.)

1592. Tinodi Sebestyén. — Buda vára megvételének s Török Bálint elfogatásának Historiája, Monyorókerék 1592. Martin János által. 8-r. (Szabó Károly »Régi magy. könyvtár.« 262. szám.)

1594. Warh. vnd gewisse Neue Zeitung, aus dem Keys. Feldlager für Ofen geschrieben, was sich zwischen vnsers allernedigsten Herrn Kriegsvolk, vnd den Türcken, von dem 16. Jan. des 94. Jahrs, bis vff den 12 Martij, mehr als an einem Ort verlauffen vnd zugetragen hat. Getr. zu Prag 1594. d. Hans Schuman. 4-rét. 12 számtlan lap. (Brockhaus, Bibl. hist. 1866. 2237. sz.)

1598. Discurs, das ist gründl. Bericht, was sich in ganzer Belägerung Ofens, inn disem 1598 Jahr verlossen hat. Nürnberg. É. n. (Hammer.)

1598. Warhaftige neue Zeitung (in Versen), vnd kurzer Bericht aus Hungern, wie die Khristen die alte Statt Ofen ritterlich eingenommen . . . in diesem 1598 Jahr. Augspurg (1598). Gedr. b. Michael Manger. 8-r. 8 számtlan l.

1599. Particular vnd Ausführliche Relation, d. i. Gründlicher Bericht, was sich im An- und Abzug, So woln auch in ganzer werender Belägerung der . . . Vestung Ofen . . . zuge-tragen habe. Nürnberg, 1599. (Hammer.)

(Folytatása következik.)

## Vegyes közlemények.

— A Nemzeti Múzeum könyvtárának olvasóterme jul. 1-től augusztus 31-ikig zárva leend, és csak azok számára, kik irodalmi munkálataik céljából kívánják a könyvtárt és kézirat gyűjteményt használni, fog tiz órától egy óráig naponkint, ünnep- és vasárnapokat kivéve, nyitva állani. A nagyközönség részére szept. 1-én nyitattik meg.

— A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1879. év első felében összesen 2470 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 52 kézirrattal, 600 oklevéllel és 177 darab pecséttel gyarapodott; és pedig ajándékol kapott 357 darab nyomtatványt, 36 oklevelet és 177 darab pecsétet; köteles példány gyanánt 1030 kötetet; vásárolt 369 kötet nyomtatványt, 52 kéziratot és 564 oklevelet. Az ajándékok között kiemelendők Gróf Erdődy Sándor uré, a ki 78 aczélmetszetű arczképet, továbbá Torma Károly uré, ki 177 darab pecsétet ajándékozott. Az olvasók száma volt 11.589; kik 21.531 kötet nyomtatványt, 1147 kéziratot és 2996 oklevelet használtak. Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordítottatott 2303 frt 74 kr.

— Fraknoi Vilmos könyvtárőr a békésmegyei régészeti és művelődéstörténeti egylet junius 1-én Gyulán tartott gyűlésén bemutatta a M. N. Múzeum könyvtárában őrzött XVI. századbeli hirlapokat, melyek Gyula várának 1566-ban történt ostromáról és föladásáról jelentéseket tartalmaznak.

— A M. N. Múzeum régi magyar nyomtatványok gyűjteménye, újabban, jelentékenyen gyarapodott.

I. Ajándékol kapott a kegyestanítórend magyarországi tartományi főnökének, Somhegyi Ferencz kir. tanácsos úrnak jóváhagyásával, a nyitrai és debreczeni társházaktól három munkát. Ugymint:

Hajnal Máttyás. A Jézus szívet szerető sziveknek ajtosságára . . . Bécs. 1629. — Unicum.

Kopcsányi Márton . . . Elmélkedések. Bécs. 1634.

Énekes könyv. Lőcse. 1699.

II. Cserében:

1. Az Erdélyi Múzeumtól erdélyi országgyűlések végzéseinek nyomtatott példányait a következő évekből: 1613, 1622, 1623, 1624, 1625, 1626, 1627, 1628, 1630 (2), 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636 (2), 1637, 1638, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1645, 1648, 1649, 1650, 1651, 1663, 1665, 1666 (2), 1670, 1681, 1687. Összesen 36 darab.

Továbbá Lugossy József debreczeni tanár úrtól 29 oly nyomtatványt, melyekből gyűjteményünkben egy csak csontkán volt meg, a többi teljesen hiányzott. Ugymint:

1. Dávid Ferencz. Könyvecske az igaz keresztyényi kereszt-ségről. Kolozsvár. 1570.
2. M. T. Ciceronis ad Lucium Veturium Synonimorum liber. Kolozsvár. 1589.
3. Kassai naptár 1618-ra.
4. Csombor Márton. Udvari Schola. Bártfa. 1623.
5. Kecskeméti János. Szép ajtatos könyörgések. Bártfa. 1624. — Unicum.
6. Illyésházy Gáspár. Kézben viselő könyv a jó és bódog kimulásnak mesterségéről. Debreczen. 1639.
7. Libellus elegantissimus qui inscribitur Cato. Kolozsvár 1639. — Unicum.
8. Páristák méltatlan üldözése. H. n. 1643.
9. Kereszturi Pál. Lelki legeltetés. Várad. 1649.
10. Magyarország kinyittatott egyetlenegy szoros kapuja. Várad. 1656. — Unicum.
11. Pataki kalendárium. 1660-ra. — Unicum.
12. Pestis kész orvossága. H. n. 1661. Unicum.
13. Patai András. Halotti beszéd. Patak. 1667. — Unicum
14. Kassai kalendárium. — Unicum.
15. Magyarország kinyittatott egyetlenegy szoros kapuja. Kolozsvár. 1672.
16. Técsi Miklós. Lilium humilitatis. Kolozsvár. 1675.
17. Tarnóczi István. Menyben vezető kalauz. Nagyszombat 1675.
18. Perneszi Zsigmond. A kegyes léleknek . . . pajzsa. Kolozsvár. 1676.

19. Balassa és Rimai énekei. Lőcse. 1683. — U n i c u m.
20. Via Jakobae. Lőcse. 1683. — U n i c u m.
21. Imádságos könyvecske. Lőcse. 1683. — U n i c u m.
22. Szép és ajtatos isteni dicsiretek. Lőcse. 1683. — U n i c u m.
23. Debreczeni Foris István. Halottak lajstroma. Debreczen. 1684.
24. Fülepszállási Gergely. Praesidium Christianorum. Kassa. 1694.
25. Danyádi János. Siralmas versek. H. n. 1694. — U n i c u m.
26. Szentpéteri István. Ördög szigonya. Debreczen. 1699.
27. Balassa Bálint és Rimai János. Kolozsvár. 1701. — U n i c u m.
28. Kolozsvári kalendárium 1704-re.
29. Huszti István. Az égre kézen fogva vezető kalauz. Debreczen. 1705.

Végre szintén cserében nagy-enyedi minorita zárdától hármat. Ugymint:

Rényes István halotti beszédét Holló Zsigmond fölött. Lőcse. 1685. — U n i c u m.

Rényes István halotti beszédét gróf Csáki Istvánné fölött. Lőcse. 1685. — U n i c u m.

Zöley Pál halotti beszédét Benkovics váradi püspök fölött Bártfa. 1702.

A múzeumi könyvtár újabb vásárlásai között kiváló figyelmet érdemel a következő czimű munka:

P. Ouidii Metamorphosis cum luculentissimis Raphaelis Regii enarrationibus: quibus cum alia quaedam ascripta sunt: quae in exemplaribus antea impressis non inueniuntur: tum eorum apologia quae fuerant a quibusdam repraehensa.

Cum gratia et priuilegio.

A colophon:

Impressum Venitiis per Joannem Thacuinum de Fridino MDXIII.

A munka élén áll a szerzőnek, illetőleg commentatornak ajánló levele, ily czímmel:

Raphael Regius Philippo Cyulano\* maiori Agriensis ecclesiae Praeposito ab Vngariae rege ad Venetiarum Principem oratori felicitatem.

Meleg szavakkal magasztalja a főpapnak tudományszere-  
tetét. Említi, hogy az Bolognában Beroold vezetése alatt képezte  
ki magát, és miután innen hazájába visszatért, Ulászló által ki-  
rályi titkárrá, majd egri préposttá neveztetett, és több ízben mint  
királyi követ Velenczébe küldetett. Az ajánló levél kelt »Vene-  
tiis VIII. kalendas Junias MDXIII.«

Az ívrétű 167 levélből álló munka igen díszesen van kiál-  
lítva, a szövegbe nyomtatott számos fametszetű rajzokkal, melyek  
az Ovidius által megénekelt eseményeket és jeleneteket tün-  
tetik elő.

Ezen munka a nagy bibliographiai kézikönyvekben nem  
említetik, és az ajánlólevélről sem volt ekkorig tudomásunk.

— **Fay András és Bajza József** levelezése. A M. N.  
Múzeum könyvtára nemcsak a régi oklevelek gyűjtését tekinti  
feladatának. Az ujabbkor szellemi életének emlékeit is hivatva  
van főntartani. E célból kiváló súlyt helyez a kiválóbb írók  
levelezéseinek megszerzésére. Legujabban a fentnevezett két ki-  
tűnő írónak levelezéseit szerezte meg, örököseiktől.

— **Az egyetemi könyvtár ritkaságaiból.** A hosszú  
török háború idejében sok kalandor fordult meghazánkban.  
Egyike volt ezek közt a legérdekesebb alakoknak Lodovico  
Petrucci. Ennek a jó úrnak nagyon zaklatott élete volt!  
1602-ben a velenceieket szolgálta Kretában, azután Mátyás  
szolgálatába állott, s mint ezredes Basta alatt a törökök ellen  
harczolt, azután Angliába ment, s végre onnan is kénytelen volt  
megszökni. Sienában catholikusnak született, de áttért a protes-  
tantismusra, s ezért üldözést és börtönt állott ki. Angliából pedig  
azért kellett menekülnie, mert ottan kath. hajlamokkal vádolták.  
Mivelt képzett ember volt, rendkívül sokat utazott, mindenféle  
megismerkedett az uralkodókkal, ministerekkel, udvaroncokkal,  
szerette azokat versekkel megtisztelni. Egy munkája, melybe  
azokat összegyűjté, mutatja, hogy kora szerepvivői közül egy  
egész sereggel (államférfival és tudóssal) volt ismeretsége. Össze

\* Csulai More Fülöp.

is gyűjté alkalmi verseit s kiadta Oxfordban 1613-ban »Raccolta d' alcune rime del Cavaliere Lodovico Petrucci, nobile Toscano, in piu longhi, e tempi composte« . . . »Neque dico, mondja egy ebben közölt oratiojában, me illius esse filium qui primus omnium in terram desiluit, et vexillum animore sub castro Novo contra phalanges Turcicas explicavit.« Közli Ditrichstein bibornok 1605 aug. 12-én Skalizban, Basta 1607 marc. 7-én Prágában kelt ajánló leveleiket. Ebből tudjuk meg, hogy elébb Salm azután Kolonics Ferdinand csapatában szolgált mint kapitány; »semper honorifice se gessit, prebuitque se mititem strenuum et bene meritum.« Basta ez ajánlatát még mint gubernator et capitaneus generalis in Transylvania et supremus locumtenens in exercitibus Hungariae« állítá ki. Ez a Raccolta ma nagyon ritka és drága könyv, s minket a fenjelzettekén kívül annyiban is érdekel, hogy van benne egy Bastá-hoz írott sonett, mely

Quel grand heroe. che Venne, Vidde e Vince szavakkal kezdődik, s egy más sonett mindjárt ez alatt »Nella Ribellione de l' Boschai.« Ide igtatom a latin fordítás 4 első sorait:

Italo torpescit, potatque oblivia virtus,  
Virtus, immenso quondam bene cognita munda.  
Lubrica vicinum nescitque Hungaria luctum,  
Lubrica sed veteri semper fidissima Baccho.

De legyen elég ebből ennyi. A jó olasz jobb szerette volna, ha saját szabadságuk helyett az olasz ügyért ontották volna a magyarok vérüket.

Közli: *Szilágyi Sándor*.

— **Csontos Jánost** muzeumi könyvtári segédőrt a vallás és közoktatási m. kir. ministerium a bécsi, prágai, dresdai, lipcsei és wolfenbütteli könyvtárakban levő corvin-codexek tanulmányozására kormánysegélylyel Austriába illetőleg Németországba küldötte ki.

— **Harmath Károly** pozsonyi ág. ev. lyceumi tanár, ki a pozsonyi ev. főiskola mult évi Értesítőjében a lyceumi könyvtár nevezetesebb nyomtatványait ismertette, az idei Értesetőben, a lyceumi könyvtár kéziratgyűjteményét mutatja be teljes bibliographiai apparatussal. Értekező a kéziratanyagot négy csoportra, ugymint: codexekre, egész köteteket képező kéziratokra, okmányokra és levelekre, és emlékkönyvekre osztja fel s tartalmukat 35 lapra terjedő nagybecsű értekezésben illusztrálja. Ez értekezésre alkalmilag még visszatérünk.

— **Dr. Abel Jenő** derék fiatal philologusunk, ki tíz hónap óta Olaszország nevezetesebb könyvtáraiban buvárkodott, legutóljára a Vatikánban dolgozott, hol több nagybecsű görög codexet collationalt s Magyarország renaissance-kori irodalmához gyűjtött érdekes adatokat. Innét Párisba ment, hol jelenleg a nemzeti könyvtárban tesz kutatásokat. Mint hozzánk intézett egyik levelében írja, Párisból Marseillebe s innét Münchenbe szándékozik, hol kutatásait egyelőre berekeszti.

— **»Havi Tudósító** az ódon könyvkereskedés és könyvészet köréből» czim alatt Rothbaum R. budapesti antiquarius kiadásában, Neumann Gyula szerkesztése mellett f. é. február havától fogva szaklap jelenik meg, melyből ekkorig négy számot kaptunk. Az utolsó szám 16 lapból áll, s apró könyvészeti hireken kívül tartalmazza mindazon könyvek jegyzékét, melyek Rothbaum antiquarius könyvkereskedésében kaphatók.

— **Bibliographia Hungarica 1878.** Magyar Könyvészet 1868. Jegyzéke az 1878. évben megjelent új vagy ujjalag kiadott magyar könyveknek és térképeknek, az alakok lapszámok, megjelenési helyek kiadók és árak fölemlítésével és tudományos szakmutatóval. A »Magyar könyvkereskedők egylete megbízásából összeállította Makári Gerő. Harmadik évfolyam. Függelékül a Magyar Hírlapok és folyóiratok 1879. Budapest 1879. Kiadja a Magyar Könyvkereskedők egylete» czim alatt Weiszmann testvérek nyomdájában egy 85 lapra terjedő füzet jelent meg, mely az 1878-ban napvilágot látott, könyveknek és az 1879-iki hírlapoknak jegyzékét tartalmazza. Makári Gerő ur, a füzet szerkesztője a megjelent könyveket XXI. csoportra osztja s azon eredményre jut, hogy 1878-ban: 1063 eredeti mű 1172 kötetben, 163 mű 167 kötetben, összesen 1199 mű 1338 kötetben jelent meg. Hírlapirodalmunk 1879 elején 319 hírlapból és folyóiratból állott, eszerint a múlt évi 284 számarányhoz képest 35-tel gyarapodott.

## A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

kiadásában megjelent és saját könyvkiadó-hivatalában (Budapest, Akadémia épületében) valamint a könyvtárusoknál kapható:

**SZÉKESI GR. BERCSÉNYI MIKLÓS**

(főhadvezér és fejedelmi helytartó)

### *Leveli Rákóczi fejedelemhez 1704—1712.*

Az eredeti kéziratokból a titkos jegyek fölfejtésével közli

**THALY KÁLMÁN.**

8-rét. 1876—1878. 3 kötetben. Ára 10 frt 80 kr.

Bercsényinek ezen leveleiből a hazánk történetében annyira nevezetes Rákóczi-kort részleteiben is megismerjük, még pedig eddigelé alig sejtett gazdagságban. Bercsényi mint az események egyik főintézője legbizalmasabban közli itt terveit, szándokait, gondolatait, fejedelmi barátjával, és így igen sok, alig ismert vagy félreismerített eseménynek magyarázatát leljük meg e levelekben, melyek egyszersmind írójuknak államférfini szélesebb látóköréről tanuskodnak. Továbbá Bercsényit mint igazi velős magyarságu s egészséges humorú levélíró irodalmilag is nevezetessé teszik e művei. A levelek egy nevezetes részében a politikailag fontosabb események titkos jegyekkel levén, írva közli azokat feloldá, s a történelmileg nehezebben érthető helyeket felvilágosító jegyzetekkel magyarázza meg — s így egy nagybecsű köztörténeti művel gazdagítá irodalmunkat, melyet páratlan olcsóságaért is melegen ajánlunk. Megjegyzendő, hogy a levelek mind az eredeti kéziratokból közöltnének.

## Magyar levelestár

a régibb magyar közélet, erkölcsök, történet és nyelv ismeretének előmozdítására.

Közli SZALAY ÁGOSTON.

I kötet. 400 magyar levél a XVI. századból. 8-adrét. 1861. Ára 1 frt 20 kr.

Ezen nevezetes és érdekes levélgyűjteményben az olvasó a XVI-ik századi magyar családi életet mintegy tükörben látja. Párbajok a török vitézekkel, az élet a magyar végvárakban, a családok patriarchális viszonya sok érdekes képet tár fel, s azon idők sok előkelő szereplőjének magyar leveleinek facsimileit is közli.

## A SZERBEK TÖRTÉNETE.

1780—1815.

Irta KÁLLAY BÉNI.

Első kötet. Kis 8-adr. Angol diszkötésben. Ára 4 frt. — Az akad. könyvkiadó vállalat pártolói számára 2 frt 40 kr.

E munkának kiváló érdeket ad már tárgya is, tekintve azon szoros összeköttetést, melyvel nemzetünk a szerbekkel van. Epen azért egyetlen európai nemzetnek sem áll annyira érdekében ismerni a szerbek történetét, mint nekünk, s ma elmondhatjuk, hogy egy nemzetnek sincs módjában oly jól megismerni azt, mint nekünk, — miután Kállaynak összeköttetési lehetővé tették, hogy még senki által nem használt forrásokból oly munkát állítson össze, milyennel egy európai nemzet sem bir. A munka mint olvasmány is épen ily érdekes és tanulságos. Becsét emeli, hogy egy bevezetés a szerbek régi történetét is adja.

## Wesselényi Ferencz Nador és társainak összeesküvése 1664—71.

Irta PAULER GYULA.

2 kötetben. Kis 8-adr. Angol diszkötésben. Ára 6 frt. — Az akad. könyvkiadó vállalat pártolói számára 3 frt 50 kr.

Történetirodalmunknak egyik legkiválóbb és legnevezetesebb terméke. Az, hogy az egész új alapokon nyugszik s e legnagyobb részében nem ismert s részint a bécsi titkos és több külföldi, részint az összes hazai nagyobb levéltárakból vett adatokból van dolgozva, csak egyik érdeme a munkának. Fő az, hogy forma tekintetében is jól van dolgozva. S az újat élvezhető alakban nyújtja. Történetünk egyik nevezetes és alig ismert korát állítja elénk, — s nemcsak az eseményeket, hanem a szereplő egyéneket is igen jól festi.

## A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

kiadásában megjelent és saját könyvkiadó hivatalában (Buda-Pest, Akadémia épületében) valamint a könyvtáraknál kapható:

# RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁR.

Az 1531–1711 megjelent magyar nyomtatványok könyvészeti kézikönyve.

Irtta

SZABÓ KÁROLY.

Nagy 8 rét 47 iv. Ára füzve 4 frt.

E monumentalis munka nemzeti irodalmunk történetére nézve rendkívüli fontossággal bír. Csaknem húsz évi kitartó buvárkodás és adatgyűjtés eredménye az. Szerző az ország egyik szélétől a másikig néhány száz könyvtárban nem csak a czimtarakat, hanem magukat a könyveket is gondosan átforgatta. Nem egyedül a czimtasokat adja, hanem pontosan közli a nyomtatás helyét, évét, a könyv alakját, a levelek vagy lapok számát a lehetőség szerint, kinyomozza névtelenül vagy álnév alatt kiadott könyvek szerzőit, kideríteni törekszik a hely és név nélkül megjelent munkák nyomtatási helyét és idejét is. A hol szükségét látja, leírásaihoz jegyzeteket csatol, sok jellemző és érdekes idézetet közöl, utal a forrásokra, honnan az illető munkáról részletesebb felvilágosítás meríthető, **szóval nem egyszerű czimtart, hanem példás szorgalommal és ritka szakismerettel feldolgozott vezérkönyvet ír az 1531–1711. évek között nyomtatásban megjelent egész magyar irodalomhoz.** Hirdeti, hogy nemzeti életünk leggyászosabb kora is mily erőteljes és virágzó irodalmat tudott teremteni, s szemebetünővé teszi irodalom-történeti ismereteink örvendetes gyarapodását. Mert míg e század elején Sándor István, hasonló irányu munkájában, ugyanazon időszakból csak 990 magyar nyomtatványt sorolt fel, Szabó Károly fáradhatatlan és szerencsés kutatásai e számot majdnem megkétszerezték.

E munka nélkülözhetetlen minden könyvtárban, akár magányos, akár nyilvános legyen az, s nélkülözhetetlen minden oly mivelt vagy szakemberre nézve, ki nemzeti irodalmunk tanulmányozásával komolyan foglalkozik.

Azonkívül megjelent még az Akadémia kiadásában a következő könyvészeti segédkönyv:

## HAZAI ÉS KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK

magyar tudományos

# R E P E R T O R I U M A.

Készítette

SZINNYEI JÓZSEF.

I. Osztály. Történelem és annak segédtudományai.

I. kötet. 8-rét. 47 iv. Ára füzve 5 frt.

II. Osztály. Természettudomány és Matematika.

I kötet 8-rét 53 iv. Ára füzve 5 frt

Időszaki sajtónk fölvirágzása és mind jobban növekvő terjedelme, érezhetővé tette egy czimmutató szükségét, melyben koronként megjelent tudományos értékű czikkeink össze legyenek gyűjtve. A M. T. Akadémia ily repertorium kiadását elhatározván, Szinnyei Józsefet bízta meg a munka elkészítésével, ki rövid idő alatt két terjedelmes kötetet adott belőle a közönség kezébe, melyek elseje a történelmet és segédtudományait, második pedig, a természettudományt és matematikát foglalja magában. Az utóbbi nem követ szigorú szakszerű beosztást, mert az ingatag műnyelvünk laikus emberre nézve egészen lehetetlenné teszi, hanem szótár módjára van szerkesztve. Ezen repertorium kétségkívül igen becses, sőt nélkülözhetetlen kézikönyve lesz a tudósoknak és íróknak.

## *A magyar irodalom 1879-ben.*

Harmadik közlemény.

Ezen jegyzékbe mindazon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1879-diki évszámmal vannak jelölve. — Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. — A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, a melyeknek kiadója nem ismeretes. — Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaiknak egy példányát az ár megjelölése mellett, a Nemzeti Múzeum könyvtárához beküldeni sziveskedjenek.

- Akadémia**, A. M. T., évkönyvei. XVI. kötet. 4. darab. (L. Haynald Lajos.)
- Áldor Imre**. II. vagy Jeruzsálemi Endre magyar király. (Történelmi könyvtár. 62. Franklin-társulat. 8-r. 112 l. ára 40 kr.)
- Archivum Rákócianum**. VII. (L. II. Rákóczi Ferenc levéltára.)
- Árulajstrom**, Betűsoros, a vámtarifához. Az 1877. XXI. törvényezikbe foglalt vámtarifához kibocsátott hivatalos árulajstrom alapján a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban készült magyar-német és német-magyar kiad. 2 köt. (Grill Károly. 16-r. VI, 1206 és IV, 1041 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Badé** asszony. Egy rossz asszony. Regény és Colomb Kázmér. Renée kisasszony története. Francziából fordította M. V. (Ráth Mór. k. 8-r. 120, 112 és 87 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bakay Nándor**. Emlékirat Szeged város ujjaalkotása érdemében és a Tiszaszabályozás ügyében. (Schlesinger és Wohlauser nyomdája. 8-r. 30 l.)
- Ballagi Mór**. Emlékbeszéd Székács József fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. kötet. 8. sz. Akadémia. 8-r. 34 l. ára 20 kr.)
- Bartalus István**. Régi jó idők eredeti magyar zongorára. (Rózsavölgyi és társa. 2-r. 9 l. ára 80 kr.)
- Bartók Lajos**. (L. Don Pedró.)
- Békési Gyula**. Latin gyakorlókönyv gymnasiumok II. oszt. számára. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 150 l. ára 1 frt.)
- Bercsényi Miklós**, Székési gróf. Levelei Rákóczi fejedelemhez. IV. kötet. (1711—1712.) (II. Rákóczi Ferenc Levéltára. I. osztály. VII. kötet. Akadémia. 8-r. 224 l. ára 2 frt.)

- Beszédek**, Halotti, és imák idősb Szatmári Király Pál halotti gyásztisztesség-tételekor Budapesten, Felső-Zsolozán és Boldván. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 39 l.)
- Boccaccio** száz víg elbeszélése. (Il Decamerone.) Az olasz eredetiből fordítva, bevezetéssel és B. életrajzával. 1—4. füzet. (Rosenberg testvérek. 8-r. 1—256 l. Egy füzet ára 25 kr.)
- Bonnet J.** A marmoestraati ültetvényes. Elbeszélés az ifjúság számára 2 szín. képpel. (Magyar ifjúság könyvesháza. 4. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 95 l. ára 50 kr.)
- Bonnet J.** A sziklás hegyvidék gyarmatosai. Elbeszélés az ifjúság számára 2 szín. képpel. (Magyar ifjúság könyvesháza. 6. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. 83 l. ára 50 kr.)
- Borbás Vince.** A növények terményrajza. I. a középiskolák I. osztálya számára. (Eggenberger. 8-r. 1—140 l. ára 90 kr.)
- Büttner Lina.** Egy rút kis leány története. Elbeszélés fiatal leányok számára. Az én édesem. (Rajz.) (Franklin-társulat. 8-r. 126 l.)
- Collins Wilkie.** A kísértetes palota. Regény a mai Velence titkaiból. Angolból ford. Huszár Imre. (Légrády testv. 16-r. IV, 323 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Csarnok**, Az Esterházy, a fehérvári országos kiállításon 1879. (Pápa. Reform. főtanoda betűi. 8-r. 13 l.)
- Csiky Kálmán.** A magyar alkotmánytan és jogi ismeretek kézikönyve a polgári és elemi tanítóképezdek növendékei számára. A m. k. közokt. minister által jutalmazott mű. (Egyetemi nyomda. 8-r. VIII, 179 l.)
- Cziklay Lajos.** Dalbokréta. Költemények. (Wodianer nyomdája. 8-r. 111 l.)
- Czobor Béla.** Jegyzék azon éremgyűjteményről, melyet Pauer János székesfehérvári püspök a fejérmegyei és városi tört. és régészeti egyletnek ajándékozott. A székesfehérv. országos kiállításra rendezte és lajstromozta. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Daudet Ernő.** De Sardes marquisné. Regény. (Francziából.) (Athenaeum. 8-r. 320 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Deák Farkas.** (L. Hazai Oklevéltár)
- Dengi János.** A szép lányokról. (Társadalmi levelek.) (Debreczen. Szerző. 8-r. 138 l. ára 1 frt.)
- Deutsch Henrik.** Életforrás, vagyis mózesi vallástan tanítóképezdek és közép-tanodák felsőbb osztályai számára. IV. füzet. (Burián Mór nyomdája. 8-r. VIII, 175—234 l. ára 40 kr.)
- Dezso Béla.** A Tethya lyncurium sarjfejlődése. (Orvos-természettudományi Értesítő. Külön lenyomat. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 4—8 l.)
- Dobó László.** Emlékbeszéd. A délmagyarországi részek visszacsatoltatásának százados évfordulója alkalmából Temes vármegye törvényhatósági bizottságának 1879. évi ápril 23-án Temesvár városban tartott közgyűlésén. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 13 l.)
- Don Pedró.** (Bartók Lajos.) Rugott csillagok. Humoros költemények. (Tettyey Nándor. k. 8-r. 192 l. ára 1 frt.)

- Döntvénytár.** A magyar kir. Curia semmitőszéki s legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. Gyűjtötték Dárdai Sándor, Gallu József, Zlinszky Imre. XXI. folyam. (Franklin-társ. 8-r. IV, 64, 224 l. ára 2 frt.)
- Du Boisgobey.** A piros rózsza lovagjai. Regény. Ford. F. H. Mariska. 6 köt. (Ráth Mór. k. 8-r. 192, 179, 201, 183, 144 és 184 l. ára 6 frt.)
- Id. Dumas Sándor.** Gróf Monte-Christo. Regény. Franzeiából ford. Mártonffy Frigyes. II. kötet. (Mehner Vilmos. 8-r. 726 l.)
- Egyesület,** A pozsonymegyei gazdasági, évkönyve. Szerk. Földes Gyula. 1878. év. (Pozsony. Nirschy István nyomdája. 8-r. 111 l.)
- Éjszaki Károly.** A cydoni alma. Vigjáték 5 felvonásban. (Magyar Könyvesház. 56—58. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 168 l. ára 60 kr.)
- Eljárás, Bünvádi.** Az igazságügyminister által javaslatba hozott szabályok a bünvádi eljárás egyöntetősége tárgyában. 2-ik kiadás. (Eggenberger. k. 8-r. 47 l. ára 40 kr.)
- Előadások, Népszerű természettudományi, gyűjteménye.** III. 15. (L. Herman Ottó.)
- Emlékek, Magyar országgyűlési.** Történeti bevezetésekkel. A m. t. Akadémia megbízásából szerk. Fraknói Vilmos. VI. kötet. (1573—1581). (Akadémia. 8-r. 549 l.)
- Erney József.** Gyakorlati énektan. Dalokkal. Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. Fiú- és leányiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 40 l. ára 60 kr.)
- Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből.** Szerk. Gyulai Pál. VII. kötet. 6—9. füzet. (L. Telfy Iván, Imre Sándor, Ballagi Mór, Vámbéry Ármin.)
- Értekezések a társadalmi tudományok köréből.** Szerk. Fraknói Vilmos. V. köt. 7. sz. (L. Tóth Lőrincz.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Kiadja a magyar tudományos Akadémia. Szerk. Szabó József. IX. kötet 2, 4—5, 7, 9. szám. (L. Koeh Antal, Lengyel Béla, Hazslinszky Frigyes, Galgóczy Károly, Szabó József.)
- Értekezések a történelmi tudományok köréből.** Kiadja a m. t. Akadémia. Szerk. Fraknói Vilmos. VIII. kötet. 2—5. szám. (L. Wertheimer Ede, Hajnik Imre, Thaly Kálmán, Gyárfás István.)
- Évkönyv, Magyar statisztikai.** Szerk. és kiadja az orsz. m. k. statist. hivatal. VI. évf. 1876. 1, 3. füzet. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 68, 82 l.)
- Évkönyv, Magyar statisztikai.** Szerkeszti és kiadja az orsz. m. k. statist. hivatal. VI. évfolyam. 1876. 1, 3. füzet. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn etc. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 68, 82 l.)
- Fenillet Oktáv.** Egy nő naplója. Regény. Franzeiából Fáy Béla. (Olesó könyvtár. 75. sz. Franklin-társulat. 8-r. 176 l. ára 40 kr.)
- Fia, Az elátkozott.** Regény két kötetben. Irta cz—y. (Piros könyvtár. VIII—IX. Lampel Róbert. 8-r. 335, 256 l. ára mind a két kötetnek 1 frt 30 kr.)
- Foith Károly.** Észlelések a közetek belső erőhatási átalakulására és egy új közetre vonatkozólag. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 20 l.)
- Földes Gyula.** (L. Egyesület.)
- Fraknói Vilmos.** (L. Magyar országgyűlési Emlékek. VI. köt.)

- Friedmann Bernát.** Védbeszéd Keller Ármin az »Iparosok általános takaré- és hitelegylete« volt igazgatója elleni bűnügyben. (Első magyar egyesületi könyvnyomda. 8-r. 32 l.)
- Fuchs János.** Vezérkönyv a számvetés-tanításhoz a népiskolai I—II., III—VI. osztályban. Tanítók és tanítójelöltek számára. 2 rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. 95, 116 l. ára 26, 36 kr.)
- Galgóczy Károly.** Emlékbeszéd Balla Károly felett. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. k. 7. sz. Akadémia 8-r. 12 l. ára 10 kr.)
- Garay Alajos.** Hazafias egyházi szónoklatok. A mohácsi vész emlékünnepe és a szigetvári vértanuk elesetének évfordulóján. (Mohács. Lutsch József nyomdája. 8-r. 56 l. ára 40 kr.)
- Gáspár Imre.** Hazánk tót népe. (A tót nép, a tót költészet.) (Kocsi Sándor nyomdája. 8-r. 168 l.)
- Gönczy Pál.** Pestmegye és tájéka viránya. Vezérfonal az e megyében és környékén vadon termő növények meghatározására. II. kiadás. (Egyetemi nyomda. 8-r. CXXXII, 355 l.)
- Gyárfás István.** Dobó István Egerben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. k. 5. szám. Akadémia. 8-r. 82 l. ára 50 kr.)
- Györffy Béla.** Az eltűnt bűn. Regény. (Piros könyvtár. XI. Lampel Róbert. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)
- Gyürky Antal.** Borászatunk reformjai. Igénytelen fejtegetések, azon módoknak és eszközöknek, melyek által hazánk szőlőseinek jövedelmét nagyban lehet szaporítani és borászatunk előhaladását biztosítani. A szőlőművelés új rendszere. A tudomány útmutatása után és 40 évi tapasztalatok alapján. (Tetty Nándor. 8-r. 224 l. ára 1 frt.)
- Hajnik Imre.** A királyi könyvek a vegyes házakbeli királyok korszakában. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. kötet. 3. sz. Akadémia. 8-r. 21 l. ára 10 kr.)
- Hartman Lipót.** Gyakorlati módszer a német nyelvnek gyors, könnyű s alapos megtanulására Ahn tanmódja szerint, nyelvtani jegyzetekkel. Első folyam. I. és II. rész. Kilenczedik kiadás. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 160 l. ára 70 kr.)
- Havass Rezső.** A tenger. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 59 l.)
- Haynald Lajos.** Parlatore Fülöp. Emlékbeszéd a m. t. Akadémia 1878. június 16-ki közülésén. (A M. T. Akadémia Évk. XVI. köt. 4. sz.) (Akadémia. 4-r. 42 l.)
- Hazslinszky Frigyes.** Új adatok Magyarhon kryptogam virányához az 1878. évből. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Herman Ottó.** A nagy út. (A madárvilág tavaszi mozgalma alkalmából.) (Népszerű Természettudományi Előadások Gyűjteménye. III. kötet. 15. füzet. M. k. Természettudom. Társulat. 8-r. 43 l. két rajzzal és egy térképpel. ára 40 kr.)
- Homoród.** A két nővér. Társadalmi regény. (Tetty Nándor. 8-r. II, 158 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Horatius Q. Flaccus** Satirái. Isk. használatra magyarázta Elischer József. (Jeles Írók Iskolai Tára. IV. Orsz. közp. tanáregylet. 8-r. 191 l. ára 80 kr.)
- Igazságügyminiszter,** Az, által javaslatba hozott szabályok a bűnvádi eljárás egyöntetősége tárgyában. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 46 l. ára 40 kr.)

- Imre Sándor.** A nevek uk és ük személyragairól. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. k. 7. szám. Akadémia. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)
- Irók, Jeles, iskolai Tára.** IV. (L. Horatius Q. Flaccus.)
- Jablonszky János.** A magyar birodalom és a földközi tenger mellékének leírása. A reáliskolák I. oszt. számára. (Franklin-társulat. 8-r. 88 l. ára 70 kr.)
- Jaime Adolf.** A gonosz fiú. Regény. Francziából fordítva. 2 kötet. (Ráth Mór. k. 8-r. 210, 200 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Jaime Adolf.** Az abbé. Regény. Francziából fordítva. 2 kötet. (Ráth Mór. k. 8-r. 187, 184 l. ára 1 frt 60 kr.)
- Jókai Mór.** Rab Ráby. Regény. 2—3. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 80—140 l. egy füzet ára 50 kr.)
- Jókai Mór.** Újabb munkái. 12. Népszerű kiadás. A fránya hadnagy. Még sem lesz belőle tekintetes asszony. (Pfeifer. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Jókai Mór.** Újabb munkái. 13. Népszerű kiadás. A fekete sereg. Hol leszünk két év múlva. B. Jósika Miklós. Egy szónok, a ki »el nem áll.« (Pfeifer. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Kádbéó Ferencz.** Egy szó! »a nemzetiségi kérdés államethikai világításban« ez. röpirathoz. (Nagyszeben. Filtseh nyomdája. 8-r. 39 l. ára 50 kr.)
- Kákay Aranyos Nr. 3.** (Mikszáth Kálmán). Szeged pusztulása. (Grimm Gusztáv. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Keleti Gusztáv.** A magyar kir. orsz. mintarajztanoda és rajztanárképezde czélja, szervezete és tantervének rövid vázlata. (A rajztanárvizsgálati szabályzat kiegészítésével. A székesfehérvári 1879. orsz. közkiállítás alkalmából.) (Franklin-társ. nyomdája. 8-r. 25 l. 4 rajztáblával.)
- Keleti Vince.** Antonios Diogenes és Lukianos. (Egyetemi nyomda. 8-r. 36 l.)
- Keletéri.** Gyakorlati hitelemzések a róm. kath. népiskolák I. osztályában. Használatban lévő katekizmusaink és a nmlt. püspöki kar által 1876-ik évben kiadott népiskolai tanterv nyomán kezdő hitelemzők, növendékpapok, tanítók, nevelők, szülők és képezdei növendékek számára. (Tetty Nándor. 8-r. 295 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** Az 1878. évi október hó 17-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. III, V—VI. kötet. 473, 401, III, 403, II l.)
- Képviselőházi Napló.** Az 1878. évi október 19-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Szerk. P. Szathmáry Károly. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. IV. kötet. VII, 403 l.)
- Kerület.** A debreczeni kereskedelmi és iparkamarai, mezőgazdasági főbb viszonyainak leírása az 1867-dik évtől 1876-ig terjedő időszakra vonatkozólag. (Debrecen. Városi nyomda. 4-r. 415 l. három graphikus táblázattal.)
- Sz. Kiss Károly.** Monografiai vázlatok a barsi ref. esperesség multja s jelenéből. (Pápa. Reform. főtanoda betűi. 8-r. 446 l. ára 1 frt.)
- Kiszelák Sándor.** Szent-Ágota csárda története. (Különlenyomat a »Karezag és Vidéke« című lap 1878. évi foly. 12. és 13. számából. Debrecen. 8-r. 8 l.)
- Kobány Mihály.** Gyakorlati kézikönyv Fröbel Frigyes foglalkodtató eszközeihez. (Rautmann Frigyes. 8-r. 148 l. 96 táblával. ára 3 frt.)

- Koch Antal.** A Ditrói Syenittörmzs közzetani és hegyszerkezeti viszonyairól. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 2. sz. Akadémia. 8-r. 48 l. egy rajztáblával. ára 30 kr.)
- Korn F. A.** A magyarok legújabb története. IV. rész. A török rokonszenven s az oroszellenes érület Magyarországon. 4. füzet. (Tetty Nándor. n. 8-r. VI, 145—184 l. ára 50 kr.)
- Koronka Antal.** Egyházi beszéd felséges uralkodó császár-király Ferencz József és bajor hercegnő Erzsébet királynő asszonyunk egybekelésök 25 évi innepelt emlékére. Toroczkon. (Kolozsvár. Gámán János örökösének nyomd. 8-r. 14 l.)
- Kovács Lajos.** Bibliái történetek. Elemi II—IV. osztályok növendékeinek. II. kiad. (Debreczen. Telegdi. 8-r. 96 l.)
- Könyvesház, Magyar.** 56—59. (VI. foly. 6—9. sz.) (L. Éjszaki Károly, Kremer.)
- Könyvesháza, Magyar ifjuság.** Szerk. Fésűs György. 2., 6. füzet. (L. Bonnet I.)
- Könyvtár, Nemzeti.** Szerk. Abafi Lajos. 18—19. füzet. (L. Mikes Kelemen, Zrinyi Miklós.)
- Könyvtár, Olesó.** 75—78. sz. (L. Feuillet Octáv, Macaulay, Molière. Louis-Lendle.)
- Könyvtár, Piros.** VIII—XI. (L. Az elátkozott Fia, Rózsássy, Györfy Béla.)
- Könyvtár, Történelmi.** 62. füzet. (Lásd Áldor Imre.)
- Közlemények, Hivatalos statistikai.** Kiadja az orsz. m. kir. statist. hivatal. Magyarország hitelintézetei 1877-ben. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 171 l.)
- Közlemények, Nyelvtudományi.** Szerk. Budenz József. XV. kötet. 1. füzet. (Akadémia. 8-r. 176 l. ára 1 frt.)
- Kremer, Bolgár Mihály.** A régi arabok családi élete. (Magyar könyvesház. 59. sz. Aigner Lajos. k. 8-r. 67 l. ára 20 kr.)
- Krisz Ferencz.** Elemi ábrázolástan. A reál- és polgári iskolák alsó osztályai számára. (Franklin-társulat nyomdája. 8-r. VII, 95 l. 31 a szöveg közé nyomott ábrával és XII táblával. ára 1 frt 50 kr.)
- Kühn Gyula.** A szarvasmarha okszerű táplálása tudományos és gyakorlati szempontból. Koszorúzott pályamű. Az eredeti hetedik kiadás után fordította Cserháti Sándor. 62 a szövegbe nyomott fametszetű ábrával Bürkner H. tanártól. (Eggenberger. n. 8-r. VII, 215 l. ára 2 frt.)
- Lankmayr Nándor.** Fegyvertan. Hasonló német szövegű művének a m. k. honvédelmi minister által elrendelt hivatalos fordítása. V. füzet. (Grill Károly. 8-r. 106 l. XVI—XX tábla.)
- Last.** Több világosságot! Kant és Schopenhauer főtantételei közértelemű előadásban. A német eredeti második kiadásából fordítá Reich Emil. (Berlin. Grieben. 8-r. 318 l. ára 5 márk.)
- Layer Antal.** A másodrendű görbe lapok főtengelyeinek problémája. (Grünhut nyomdája. 8-r. 34 l.)
- Lengyel Béla.** Nehány gázkeverék szinképi vizsgálata. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. kötet. 4. sz. Akadémia. 8-r. 24 l. egy rajztábla. ára 10 kr.)
- Lonkay Antal.** Az én első római utam és vaticani zárandoklatom 1877-ben. (»Hunyady Mátyás« nyomda. 8-r. 613, XIII l.)
- Louis-Lende.** Camaron. Episod a mexicói háborúból. Franzeziából ford. Haraszti Gyula. (Olesó könyvtár. 78. szám. Franklin társulat. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)

- Luga László.** Olvasmányok a magyar nép számára. (Egri népkönyvtár. IV. Eger. Egri egyházmegyei irodalmi egyesület. 8-r. 47 l. ára 15 kr.)
- Macaulay.** Barère Bertrand. Angolból ford. Angyal Dávid. (Olesó könyvtár. 76. sz. Franklin-társulat. 8-r. 134 l. ára 30 kr.)
- Mair C.** Az oktatás-szabadság. Ford. a budapesti növendékpapság magy. egyház-irodalmi iskolája. (Tettyey Nándor. n. 8-r. XXII, 256 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Mikes Kelemen.** Mulatságos napok, és Törökországi levelei. I. (Nemzeti könyvtár. 18. füz. Aigner. 8-r. 337—341, 1—64 l. ára 30 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** (L. Kákay Aranyos Nr. 3.)
- Minister, A** vallás- és közoktatásügyi m. kir., által a jogi szakoktatás érdekében 1878/79-ben összehívott tanácskozmány tárgyalásai. I. füzet. (Egyetemi nyomda. 8-r. 168 l.)
- Ministerium, A** vallás- és közoktatásügyi m. kir., Collectiv kiállításának magyarázó lajstroma a Székesfehérvári 1879-diki országos mű-, ipar-, termény- és állatkiállításon. (Egyetemi nyomda. 8-r. 93 l.)
- Molière.** A bot-esinálta doktor. Vigjáték. Ford. Kazinczy Ferencz. (Olesó könyvtár. 77. sz. Franklin-társulat. 8-r. 56 l. ára 20 kr.)
- Molnár István Lajos.** Párhuzam Xenophon és Platon Symposionja között. (Fehértemplom. Hepke Tibold nyomdája. 8-r. 44 l.)
- Monumenta Comititalia regni Hungariae.** (L. Magyar Országgyűlési emlékek. VI.)
- Musaeus Grammaticus** Héró és Leander-e. Görögből ford. Tóth Sándor. (Aigner Lajos. k. 8-r. 29 l. ára 30 kr.)
- Nagy Gyula.** (L. Hazai Oklevéltár.)
- Nagy Imre.** (L. Hazai Oklevéltár.)
- Németh Antal.** Az érzelmek és azok neveléséről. II. kiadás. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 126 l. ára 60 kr.)
- Népkönyvtár, Egri.** IV. (L. Luga László.)
- Ney Ferencz.** Dics-ének Eötvös József báró budapesti emlékszobrának leleplezési ünnepélyére. (Budapest. Vodianer nyomdája. 2-r. 6 l.)
- Ney Ferencz.** Ünnepi ének a fölséges cs. k. pár Első Ferencz József és Erzsébet 1854. Szent-György-hava 24-én történt legmagasabb egybekelésének huszonötödik évfordulóján. (Vodianer nyomdája. 2-r. 8 l.)
- Oklevéltár, Hazai.** 1234—1536. Néhaj gr. Dessewffy Lajos hazafias áldozatával kiadja a m. tört. társulat. Szerk. Nagy Imre, Deák Farkas és Nagy Gyula. (Knoll Károly. n. 8-r. VIII, 473 l. ára 3 frt.)
- Oláh Károly.** Az orgona-építészet története. (Aigner Lajos. 12-r. 48 l. ára 35 kr.)
- Pálinkafőzés.** A kis üstökkel való, a Székelyföldön. (Külön lenyomat az országgyűlési naplóból. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 24 l.)
- Paulay Antal és Letz József.** A Tiszavidéki vaspályatársaság érvényben levő körözüvényeinek gyűjteménye a megnyitástól 1877. év végéig. Sammlung etc. (Szerkesztők. 8-r. 762 l.)
- Pestalozzi** válogatott paedagogiai munkái. Ford. és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. I. kötet. 2—3. füzet. (Fordító. 8-r. 81—240 l. ára egy füzetnek 50 kr.)
- Pierce Egan.** Szívek harezsa. Regény 3 kötetben. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 720 l. ára 3 frt.)

- Pirchala Imre.** Latin stillistika. A gymnasium felsőbb osztályainak használatára. (Eggenberger. 8-r. VI, 121 l. ára 90 kr.)
- Radvánszky Béla** báró. Lakás és butorzat a XVI. és XVII. században. (Mutatvány »Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században.« cz. művemnek sajtó alatt lévő első kötetéből. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 40 kr.)
- Rákóczi Ferencz II.** Levéltára. I. oszt. Had- és belügy. Szerk. Thaly Kálmán. VII. (L. Gróf Beresényi Miklós Levelei Rákóczy fejedelemhez. IV.)
- Rendeleteinek,** A m. k. ministerium, gyűjteménye. 1879. évi folyam. 1. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Rendeletek tára,** Magyarország. XIII. folyam. 1879. I. füzet. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. n. 8-r. 73 l. és egy tábla, ára 40 kr.)
- Révész Imre.** Néhány előleges szó a magyar reformált egyház zsinati előkészületei ügyében. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 24 l. ára 15 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Világtörténet a művelt magyar közönség számára. Földabroszokkal, arcz- és művelődéstörténeti képekkel díszített kiadás. 3—4. füz. (Mehner Vilmos. 8-r. 81—160 l. Egyes füzet ára 30 kr.)
- Rózsássy Lajos.** A titokteljes gróf. Regény. (Piros könyvtár. X. Lampel Róbert. 8-r. 79 l. ára 24 kr.)
- Rössler István.** Bevezetés a tétéles nemzetközi jogba. (Kassa. Werfer Károly nyomdája. 8-r. 86 l. ára 1 frt.)
- Scaramelli János** Lelki kalauzából, a gyakori szent gyónás. Ford. Csicsáky Imre. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 23 l.)
- Schiff Tivadár.** I. Ferencz József király és kora. Történelmi regény. 10—17 füz. (Bécs és Prága. Bensinger Zsigmond. 8-r. 433—540, 1—272 l. Egy füzetnek ára 30 kr.)
- Schnitzer Ármin.** Beszéd Ő cs. és k. Felségöknek I. Ferencz József és Erzsébet egybekelése 25-dik évfordulójának örömnünnepére, 1879. évi ápril hó 24-én a rév-komáromi izr. templomban. Rede etc. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 14 l. ára 20 kr.)
- Sebestyén Gyula.** Világtörténet a legrégibb időkől korunkig. A művelt közönség számára. I. kötet. 4. füzet. (Weismann testvérek nyomdája. 8-r. 121—160 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Simar Theophil.** A babona. Ford. a 2-ik német kiadás után a budapesti növendékpapság magy. egyházirod. iskolája. (Tetty Nándor. n. 8-r. VI, 98 l. ára 30 kr.)
- Somogyi Ede.** Magyar lexikon. 25—28. füzet. (Rautmann. 8-r. 257—512 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- Stretton H.** A legújabb botrány. Regény. Angolból ford. H. E. 3 köt. (Ráth Mór. k. 8-r. 179, 166, 152 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Szabó József.** Ürvölgyit, egy új rézárvány. (Értekezések a természettudományok köréből. IX. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Szabóky Adolf.** Magyarország ipartársulatai 1878. évben. (Pesti könyvnyomda-részenyártárság. n. 8-r. 97 l.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története a nép számára számos képpel. 8—10. füzet. (Weismann testvérek. n. 8-r. 33—128 l. Egy füzet ára 30 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** Az emberi művelődés története. I. füzet. (Tetty Nándor. n. 8-r. VIII, 32 l. ára 30 kr.)

- Szécskay István.** Az ásványok természetrajza a kőzet és földtan rövid vázlatával. II. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 144 l. ára 90 kr.)
- Székház,** A nagy-várad püspöki, újon festett dísztermének ünnepélyes megnyitása 1879. ápril 24. (Nagyvárad. Püspök. k. 8-r. 8 l.)
- Szigligeti Ede.** A nőuralom. Vigjáték. (A nemzeti színház könyvtára. 125. Pfeifer. 8-r. 55 l. ára 40 kr.)
- Szigligeti Ede.** Egy szekrény rejtelve. Színmű. (A nemzeti színház könyvtára. 127. Pfeifer. 8-r. 61 l. ára 40 kr.)
- Színház,** A nemzeti, könyvtára. 125, 127—128. füzet. (L. Szigligeti Ede, Várad A.)
- Szó, Nyílt,** Halas város hely. hitv. lakosaihoz. (Idősb Poldini Ede nyomdája. 8-r. 20 l.)
- Télly Iván.** Rankavis Kleon új görög drámája. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Thaly Kálmán.** Az első hazai hirlap 1705—1710. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. kötet. 4. sz. Akadémia. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Thaly Kálmán.** (L. II. Rákóczi Ferencz Levéltára. I. oszt. VII.)
- Thót Ferencz.** Jogbölcsezszt Ahrens után. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. IV, 248 l.)
- Torma Jeremiás.** (Boglucz Sándor). Borotvás vitézek és divathősök. Történelmi rajzok az életből és az ábrándok világából. (B.-Gyula. Dobay János nyomdája. 8-r. 259 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Tóth Lőrincz.** Emlékbeszéd Fogarasi János fölött. (Értek. a társadalmi tudományok köréből. V. kötet. 7. szám. Akadémia. 8-r. 71 l. ára 40 kr.)
- Tóth Sámuel.** Zsinati elmunkálatok. A magyarországi reformált egyház egyetemes konventjéből kiküldött bizottság által előterjesztve. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 93 l.)
- Török János.** Emlékbeszéd. A délmagyarországi részek visszacsatoltatásának százados évfordulója alkalmából Temesvár város törvényhatósági bizottságának 1879. évi ápril 23. tartott közgyűlésén. Magyar-német kiadás. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 15, 16 l.)
- Törvényczikkek,** 1879-ik évi országgyűlési. I. füzet. (Pfeifer. 8-r. 1—336 l.)
- Törvényczikkek,** 1879-ik évi országgyűlési. I. füzet. I—XII. (Ráth Mór. n. 8-r. 116 l. ára 80 kr.)
- Ugyanez.** Zsebkiasás. (Ráth Mór. 16-r. 272 l. ára 80 kr.)
- Törvények,** Az 1879-ik évi, gyűjteménye. Hivatalos kiadás. I. füzet. (I—IV.) (Légrády testv. n. 8-r. 177 l. ára 75 kr.)
- Ünnepek,** Királyi, emléke a magyar nép és az ifjuság számára. (Budapesti tan-testület. n. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Vámbéry Ármán.** A török-tatár nép primitiv culturájában az égi testek. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. VII. köt. 9. sz. Akadémia. 8-r. 14 l. ára 10 kr.)
- Várad Antal.** Az eredendő bűn. Dráma. (A nemzeti színház könyvtára. 128. Pfeifer. 8-r. 92 l. ára 60 kr.)
- Varga Mihály.** Szájhősök. Humorisztikus életképek. Az ifjabb nemzedék számára. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 285 l. ára 1 frt.)

- Városy Mihály.** Hunyadi-költemények. Szerkesztette V. M. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József nyomdája. 8-r. 242 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Váry Gellért.** Rajzolatok a görög műveltség világából. (Vác. Serédy siketnéma intézet könyvny. 12-r. 211 l.)
- Weisz Béla.** Takarékpénztáraink reformja. A pesti Lloyd-társulat által kitüntetett pályamunka. (Ráth Mór. 8-r. 48 l. ára 60 kr.)
- Wenzel Gusztáv.** A magyar bányajog rendszere. II. kiadás. II. füzet. (Egyetemi nyomda. 8-r. 112 l. ára 1 frt.)
- Werner Rezső.** A dolus és culpa jelentősége a büntetőjogban. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy« XI. kötetéből. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 83 l.)
- Wertheimer Ede.** Erzsébet Anglia királynője és Ausztria 1563—68. Adat a XVI. század vallási történelméhez. Kiadatlan kútfők nyomán. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. VIII. köt. 2. sz. Akadémia. 8-r. 51 l. ára 30 kr.)
- Wührl Jákó.** Magyar vasuti lexikon. 2. füz. (Rautmann Frigyes. 8-r. 65—128 l. ára 50 kr.)
- Xántus János.** Természettani földrajz. Segédkönyv középiskolák számára, s a nagy közönség használatára. (Lampel Róbert. 8-r. 183 l. 1 frt 20 kr.)
- Xántus János.** Úti emlékeim Singapoore és vidékéről. (Győr. Özy. Sauerwein Gézáné nyomdája. 8-r. 113 l.)
- Zalai (Herezl) Márk.** Forgalmi számtan keresk., polg. s gazd. tanintézetek használatára. XI—XII. füz. (Debreczen. Város nyomdája. 8-r. 481—584 l. ára 50 kr.)
- Zichy Géza gróf.** Ő Felsegeik I. Ferencz József király és Erzsébet királyné ezüstmennyegzőjének emlékére. (Rózsa és neje nyomdája. 8-r. 2 l.)
- Zimándy Ignác.** Ébresztő hangok műveltebb kath. körök számára. A legjelesebb honi és külföldi írók nyomán. I. könyv. 1879. évf. (Tetty Nándor. 8-r. 170 l. ára 1 frt.)
- Zrinyi Miklós.** Szigeti veszedelem. I. (Nemzeti könyvtár. 19. füzet. Aigner. 8-r. 1—80 l. ára 30 kr.)

## *Hazai nem-magyar irodalom.*

- Cohné.** Gedächtnissrede zur Erinnerungsfeier für den Stifter des israelitischen Waisenhauses Ignatz Deutsch, am 4. Mai. — (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 12 l. ára 20 kr.)
- Dobó Ladislaus.** Gedenkrede. Gehalten in der am 23. April 1879 anlässlich des 100. Jahrestages der Reinkorporirung südungarischen Gebietes stattgehabten Generalversammlung des Temeser Comitats-Ausschusses. (Temesvár. Magyar testv. nyomdája. 8-r. 14 l.)
- Filipovic Ivan.** Taschenwörterbuch der kroatischen und deutschen Sprache. II. Kroatisch-deutscher Theil. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 488 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Dasselbe. I. Deutsch-kroatischer und II. kroatisch-deutscher Theil in einem Halbfranzbande gebunden. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 488 l. ára 3 frt 40 kr.)

- Jókai Maurus.** Aus der Heimat des Nordens. (Pozsony. Stampfel Károly. k. 8-r. IV, 204 l. ára 1 frt 30 kr.)
- Jókai Maurus.** Die Freiheit unter dem Schnee oder das grüne Buch. Historischer Roman. 2 Bände. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 221, 265 l. ára 3 frt.)]
- Jókai Maurus.** Held Pálffy. Dramatische Scenen in drei Bildern. In deutscher Uebertragung von J. Schnitzer. (Grill Károly. n. 8-r. 52 l. ára 1 frt.)
- Kákay Aranyos.** Nr. 3. (Koloman Mikszáth.) Die Zerstörung Szegedins. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 70 l. ára 45 kr.)
- Landesgesetze** des Jahres 1879. 1. Heft. (Ráth Mór. 8-r. 1—116 l. ára 80 kr.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1879. Amtliche Ausgabe. I. Heft. (I—III.) (Légrády testvérek. n. 8-r. 191 l. ára 50 kr.)
- Libieczek Ad.** Der Holzknechtseppel und seine Genossen. Episoden aus dem Leben und Treiben der berühmigten Räuber, genannt die »Stradafüssler.« II. (Felsőőr. Schodisch. 8-r. 65—96 l.)
- Overmars.** Die Theiss-Ueberschwemmungen. Vorschläge zu deren Abwendung. (Grill. 8-r. 56 l.)
- Pressprozess.** Ein politischer, gegen Geog Baritú. (Separat-Abdruck aus Nr. 1629 des »Siebenbürgisch-deutschen Tageblatt.« (Nagy-Szeben. Drotleff nyomdája. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)
- Schmidág Ag.** Dr. M. Luther's kleiner Katechismus für Religions- und Confirmanden-Unterricht in evang. Volksschulen. I. Ordnung. Nebst einem Anhang, enthaltend: Gebete, das Kirchenjahr und Geschichte der Reformation. (Felsőőr. Schodisch. 8-r. 67 l.)
- Szigligeti.** Rauschgold. Lustspiel. Nach dem Ungarischen frei bearbeitet von Schnitzer. (Grill. 8-r. 175 l.)
- Truhelka.** Praktischer Leitfaden zur schnellen Selbsterlernung der kroatisch-serbischen Sprache. II. Auflage. Nach der Ahn'schen Methode. (Lauffer Vilmos. 8-r. 142 l. ára füzve 48 kr., kötve 56 kr.)
- Balaton Géza.** Dejepis Uhorska v krátkom výťahu. K upotrebeniu v l'udovych školách. VIII. vydanie. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 20 l.)
- Balaton Géza.** Zemepis pre l'udové školy. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 27 l.)
- Biblioteka za ženski.** Sveska VII—VIII. (L. Sjemjenski Lukijan, Gjulajje Pavla.)
- Boj kod Morata** (Murtena.) Raman iz švajcarske prošlosti. Prevod s Francuskog. (Ujvidék. Popovits M. testvérek. 8-r. 306 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Coke Hajarich.** Samogled ili pogledi na svet i na boga. U srpskom prevodu od Aleksandra Pavlovica. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. VII, 281 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Gejkije A.** Fizikalma geografija. Preveo Laza Paču. Sa 20 slika. (Ujvidék. Pajević A. 8-r. VI, 120 l. ára 50 kr.)
- Gejkije A.** Geologija. Preveo Laza Paču. Sa 47 slika. (Ujvidék. Pajević A. 8-r. VIII, 137 l. ára 50 kr.)
- Gjordjević Vladan.** Skupljene pripovetke. I. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 211 l. ára 50 kr.)
- Gjulajje Pavla.** Stari glumac. (Biblioteka sveska. VIII. Preveo Sava Petrović. Ujvidék. Popovits M. testvérek. 8-r. III, 101 l. ára 40 kr.)
- Jovanovića Zmaj** Jovana, pevanija. Sveska prva i druga. (Ujvidék. Popovits M. testvérek. n. 8-r. 1—128 l. ára füzetenkint 40 kr.)

- Kratak nauk** o globusu za srpske osnovne škole. Drugo popravljeno i dopunjeno izdanje. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. 13 l. ára 10 kr.)
- Miletić Sv.** Nastava a zemljopisu za drugi razred osnovnih škola. (Panesova. Jovanovics testv. 8-r. 56 l. ára 35 kr.)
- Pesmarica mala.** Najlepše pesme ratne i iroške što se pevaju. Pribrao J. P. (Ujvidék. Popovits M. testv. 16-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Petrović Sava.** (I. Biblioteka za ženski. Sveska VII—VIII.)
- Popović Mita.** Pesme srpske junčke. I. Car Dušan i kralj Lajuš. II. Stevan Singjelić. III. Kulin kapetan. Pesme iz oslobođenja Srbije. (Ujvidék. Popovits M. testv. 32-r. 30 l. ára 10 kr.)
- Radiojević Ljub.,** kako se čuva i negoje ženskinja i male dece. Drugo popravljeno izdanje. (Ujvidék. Pajević A. 8-r. 64 l. ára 20 kr.)
- Roscoe H. K.** hemija. Preveo St. V. Popović. Sa 36 slika. (Ujvidék. Pajević A. 8-r. VIII. 122 l. ára 50 kr.)
- Sapcaniu Mil. P.** pripovedke. Treća hnjiga. S. Drine na Nišavu. Putopis iz god 1877 i 1878. (Ujvidék. Popovits M. testv. 8-r. 218 l. ára 80 kr.)
- Sjemjenski Lukijan.** Staro vreme, stari običaji. (Biblioteka za ženski. Sveska VII. Preveo S. Petrović. Ujvidék. Popovits M. testv. 8-r. 56 l. ára 25 kr.)
- Stewart Balfar,** fizika. Preveo St. V. Popović. Sa 48 slika. (Ujvidék. 8-r. VIII, 136 l. ára 50 kr.)
- Zbirka** narodnih pesama za školsku mladež obojega pola. Drugo ispravljeno izdanje. (Panesova. Jovanovics testv. 16-r. 88 l. és 1 levél ára 10 kr.)
- Zbornik** pozorišnih dela, sveska cetрнаesta. Friše Fire, šala u jednom činu, napisao Kosta Ristić. (Ujvidék. Popovits M. testv. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Gruber Dane.** Borba hrvata sa turei od pada Sigeta do mira Zitva-Dorožkoga 1566—1606.) (Zágráb. Dienes nyomdája. 8-r. 230 l.)
- Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium.** Vol. IX. Listine o odnoszajih izmedju južnoga slavenstva i mljetačke republike. Knjiga VI. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. XV, 309 l. ára 3 frt.)
- Rad** jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga XLVI. (Zágráb. Hartmann Lipót. 8-r. 280 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnik zakonah. Godina 1878. Broj 26—31. (Egyetemi nyomda. 4-r. 259—314., tartalom XIV l.)
- Darea de séma asupra procesului politicu de pressa alu d-lui George Baritiu in cestiunea colectelor pentru soldati romani raniti.** Editiune separata dupa »Observatoriulu.» (Nagy-Szeben. Filtsch nyomdája. 8-r. 24 l. ára 25 kr.)
- Gram'a Alesandru.** Elemente de istoria basericeasca universale, si particularia a Romaniloru pentru Gimnasiile superioare g.-k. si alte institute mai inalte. (Balázsfalva. Érseki nyomda. 8-r. 87 l.)
- Popescu I.** A două carte de lectura si invetiatura, pentru scólele poporale románe. III. editiune. (Nagyszeben. Filtsch nyomdája. 8-r. 8, 328 l.)
- Popa Gavril.** Istoria biblicia pentru scolele poporale. Ed. II. (Balázsfalva. Érseki nyomda. 8-r. 80 l. ára kötve 25 kr.)

- Popu Georgiu.** Indreptariu practicu in tote afacerile finantiale, compusu pre bas'a legiloru și ordinatiuniloru finantiale, ce suntu in vigore. Br. II—III. (Balázsfalva. Érseki nyomda. 8-r. 49—144 l.)
- Városey Julius.** Astricus sedi suae Colocensi servatus. Dissertatio etc. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 35 l.)

## *Hazánkat érdeklő külföldi munkák.*

- Bernhardi Wilhelm.** Lothar von Supplinburg. (Lipese. Duncker és Humblot. 8-r. XXIV, 873 l. ára 11 frt 40 kr.)
- Chasles Philarète.** Oeuvres de scènes des camps et des bivouacs hongrois 1848—1849. (Paris. Charpentier. 8-r. XXIV, 300 l. ára 2 frt 10 kr.)
- Dezső Béla.** Die Histologie und Sprossenentwicklung der Tethyen, besonders der Tethya lynceurium. Lieberkühn (autorum). (Bécs. Archiv f. mikroskop. Anatomie. Bd. XVI. — 8-r. 625—651 l. XXX—XXXIII. tábla.)
- Domaszewski Viktor.** Was kostet der unvermeidliche Wasserkrieg im österreichisch-ungarischen Donau-Gebiete. (Bécs. Waldheim. 8-r. 14 l.)
- Dussieux.** Essai historique sur les invasions des Hongrois en Europe et spécialement en France. II. edition. (Paris és Lyon. Lecoffre Victor. 8-r. 84 l. ára 3 frt.)
- Friedländer.** Zur Geschichte der Judenbekehrungen. (Separat-Abdruck aus der Zeitschrift »Hamechacker.« Bécs. Szerző. 8-r. 15 l.)
- Friedmann O. Bernhard.** Zehn Jahre österreichischer Politik 1859—1869. Tagebuch zur Zeitgeschichte. I. Bd. (Bécs. Rosner L. n. 8-r. XVI, 406 l. ára 3 frt 60 kr.)
- Grossmann Julius.** Raimund Montecuccoli. Ein Beitrag zur österreichischen Geschichte des 17. Jahrhunderts, vornehmlich der Jahre 1672—1673. (Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 64 l. ára 50 kr.)
- Hamm Wilhelm.** Die Habsburg-Lothringer in ihren Beziehungen zur Bodencultur. Festschrift zur Feier des 25. Jahrestages der Vermählung Ihrer Majestäten des Kaisers Franz Joseph I. und der Kaiserin Elisabeth. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 58 l. ára 80 kr.)
- Keinz Friedrich.** Zwei alte ungarische Texte aus einer Handschrift der kön. bayer. Hof- und Staatsbibliothek. (München. Szerző 8-r. 17 l.)
- Kolbenheyer Karl.** Die hohe Tatra. 2. Auflage. Mit 1 Karte. (Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 149 l. ára 2 frt.)
- Krones Franz.** Geschichte der Neuzeit Oesterreichs vom XVIII. Jahrhundert bis auf die Gegenwart. 9. Lfg. (Berlin. Grieben. 8-r. 529—592 l. Egy füzet ára 65 kr.)
- Léger Louis.** Histoire de l'Autriche-Hongrie depuis les origines jusqu'à 1878. (Paris. Hachette és társa. 8-r. 641 l. négy térképpel, ára 3 frt.)
- March Richard.** Goldene Blätter aus Habsburgs Geschichte. Zur Erinnerung an die silberne Hochzeit Ihrer Majestäten Franz Josef I. und Elisabeth von Oesterreich. (Linz. Krausslich. 112 l. ára 60 kr.)

- Movimento commerciale di Trieste** nel 1878. (Triest. Keresk.- és ipar-kamara. 4-r. 153 l.)
- Ruthner Anton.** Das Kaiserthum Oesterreich und Königreich Ungarn in malerischen Originalansichten. Mit beschreibendem Text. 77—80. Lief. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 881—1008 l. közönséges kiadás ára füzetenkint 65 kr., finom kiadás 1 frt, díszkiadás 1 frt 70 kr.)
- Sanuto Marino Diarii.** T. I. f. 1—4. (Velenceze. Velencezi Történelmi Társulat. 4-r. 1—768 l. Egyes füzetnek ára 5 lira.)
- Schmid Norbert.** Des Thrones Jubelfest. (Bécs. Hölder Alfred. 8-r. 123 l. ára 60 kr.)
- Schober Karl.** Die Eroberung Niederösterreichs durch Mathias Corvinus in den Jahren 1482—1490. Mit Benützung bisher unedirter Quellen im k. und k. Staats-Archiv, im Wiener Stadt-Archiv und n.-österr. Landes-Archiv. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 223 l. ára 2 frt. 60 kr.)
- Special-Karte des Königreichs Ungarn mit dem Grossfürstenthume Siebenbürgen, der Königreiche Croatien und Slavonien, dann der k. k. Militärgrenze. Umgebungen von Kis-Belényes, — Ruszkica und Poien, — Ilova und Marga, — Teregoва und Korniareva.** (Bécs. Cs. k. katonai földrajzi intézet. 4-r. Négy térkép. Egynek ára 40 kr.)
- Thietmar von Merseburg.** Die Chronik. Uebersetzt von Laurent. II. Auflage. durchgesehen und verbessert von Strebitzky. (Lipsee. Duncker. 8-r. XII, 380 l. ára 3 márká 60 fillér.)
- Treuenfest Gustav.** Geschichte des k. k. 11. Huszaren-Regimentes Herzog Alexander von Württemberg, 1762 bis 1850. Székler Grenz-Huszaren. Nach den Feldakten und sonstigen Originalquellen der k. k. Archive verfasst. (Bécs. Braumüller Vilmos. n. 8-r. 432 l. ára 5 frt.)
- Ujlaki J.** Das Trauerspiel von Szegedin. Roman. I. Heft. (Bécs. Pollák Zsigmond. k. 8-r. 1—48 l. ára 15 kr.)
- Ulbrich Josef.** Die rechtliche Natur der österreichisch-ungarischen Monarchie. (Prága. Dominicus H. 8-r. 72 l. ára 80 kr.)
- Untergang, Der, von Szegedin durch die Fluthen der Theiss am 12. März 1879.** (Linz. Krausslich Ph. k. 8-r. 45 l. ára 10 kr.)
- Utiesenovič O.** Die Naturschätze im nördlichen Croatien. Mit 1 geolog. Uebersichtskarte. (Bécs. Braumüller Vilmos. 8-r. 86 l. ára 1 frt 50 kr.)
-